بنیاد اجتماعی و فرهنگی بیانی
۱۳۸۴
BAYANI SOCIAL & CULTURAL FOUNDATION

طنزلر توپلمی

وکالت دغدغه لری

محمد حلیم یارقین

هجری ۱۳۹۸

www.ezgu.org

اثرنینگ بیلگی لری:

اثر آتی:	وکالت دغدغه‌لری
یازووچی:	محمد حلیم یارقین
نشر اېتیووچی :	بیانی اجتماعی و فرهنگی جمغرمه‌سی
باسمه نوبتی:	اوچینچی، ۱۳۹۸ قویاش ییلی
تنظیم:	الماس بیانی بولوت
کاریکاتور:	حبیبی
ایمیل:	yarqinhalim@gmail.com

بیرینچی نشر: «وطنداران» و «بیلگی» نشریه‌لری، ۱۳۸۶.

ایکینچی نشر: آیدین افغانستان فرهنگی انجمنی، کابل، ۱۳۸۶.

اوچینچی نشر: بیانی اجتماعی و فرهنگی جمغرمه‌سی، ۱۳۹۸.

طنزلر توپلمی

وکالت دغدغه لری

محمد حلیم یارقین

www.ezgu.org

بسم الله الرحمن الرحيم

www.ezgu.org

هزل تعلیم است آن را جدّ شنو
تو مشو بر ظاهر هزلش گرو
هر جِدی هزلست پیش هازلان
هزلها جِدّست پیش عاقلان

مولوی بلخی

هزل تعلیم دیر، اونی جِدّ دیب بیلینگ
ظاهـــریگه الده‌نیش‌نی بس قیلینگ
جِدّ هزل دیر برچه هـــــازل آلدیده
هزل جِدّ دیر لیک عـــــاقل آلدیده

دکتور شفیقه یارقین ترجمه سی

فهرست

کیریش سؤز ۱۰-۸

۱. ایازدن اؤرگه‌نینگلر! ۲۲-۱۱

۲. بارمه‌سم بؤلمه‌یدی! ۲۳

۳. «سلام» ماجراسی! ۳۵-۲۴

۴. قربانلیک ۳۶

۵. وکالت دغدغه‌لری! ۴۳-۳۷

۶. خرگؤش! ۴۴

۷. قافیه‌نی قؤلندن بیرمنگ! ۴۸-۴۵

۸. قیشلاغیمیزدن کاندید! ۴۹

۹. تاکسی ماجراسی! ۶۱-۵۰

۱۰. مکان(بیت‌الخلا)لر رازی! ۶۸-۶۲

۱۱. مهمل ایشله‌تیش ۶۹

۱۲. گرانمایه شاعر! ۷۳-۷۰

www.ezgu.org

۱۳. شعري معمالر ۷۴-۷۹
۱۴. آنه تیلنی اونوتمنگ! ۷۹
۱۵. شاعرلر مطایبه‌سی ۸۰-۸۱
۱۶. «تېموره‌ک» قۉرقووی! ۸۲-۸۴
۱۷. یادداشتلر ماجراسی ۸۵-۸۹
۱۸. تیغ بندلیک ۹۰-۹۱
۱۹. تاقیلر المه شووی ۹۲-۹۴
۲۰. آته‌مگه آلیب باره‌من! ۹۵
۲۱. ایکّی مخروط، بیر استوانه! ۹۶-۹۷
۲۲. باله کیم‌نیکی؟! ۹۸
۲۳. دعای خیر! ۹۹

www.ezgu.org

اولوغ تنگری آتی بیلن

کیریش سۉز

اۉلکه میزده، بدیعي نثر شعرگه نسبتاً اونچه لیک رواجلنمه گن. بونینگ مهم و اساسي سببلریدن بیری شعرنینگ انسانلر روحیاتی همده استاتیک ذوقیگه ماس و اویغون بۉلگنلیگی دیر. شونینگ اوچون، انسان طبیعتی شعرگه کۉپراق مایل بۉلیب، اونینگ ایچکی تویغولری، کۉنگیل ایستکلری همده کېچینمه لرینی بیان اېتیش و تصویرلشده اېنگ گۉزه‌ل معنوي وسیله بۉلیب کېلگن. عیناً شو باعث، شعر بوتون عصرلر دوامیده انسانلر آنگی، کۉنگلی، قاله بېرسه بدیعي اثرلر عالمیده رقیبسیز حاکم بۉلیب کېلگن.

افغانستانده، اۉزبېک بدیعي نثری تورلی سببلرگه کۉره رواجلنمه ی، اۉته قشّاق حالتده قالگن. بدیعي ایجادنینگ اوشبو ترماغی اۉزگه تورکي یورتلر، أینیقسه تورکیه و اۉزبېکستانده قنچه‌لر رواجلنگن بۉلسه–ده، بیراق افغانستان اۉزبېکلری مشئوم تبعیضي سیاستلر طفیلی آنه تیللریده اۉقیش، یازیش همده مطبوعات و باشقه عاموي اخبار

واسطه‌لریدن جبراً محروم سقلنگن‌لیکلری باعث، عموماً بدیعي ایجاد و أینیقسه بدیعي نثر بؤییچه جدا قالاق و قشّاق حالده قالیب کېتگنلر.

شونینگ اوچون، اؤزبېک ایجادکارلری اؤز آنه تیللریده اېمس، بلکه اساساً یات تیللرده ایجاد قیلیب، اؤزگه تیل و ادبیات خدمتیده بؤلگنلر. سؤنگگی اوچ اؤن ییللیک دوامیده گینه اؤزبېک تیلی اوچون مطبوعات، رادیو، تلویزیون، مکتبلر، بیلیم یورتلر همده علمي مؤسسه لرده بیرآز اېرکینلیک و قوله ی شرایط اؤرته گه کېلدی. نتیجه ده، ادبي تیلیمیزنینگ تورلی ترماقلری، جمله دن بدیعي ایجاد ساحه سیده هم بیرآز سیلجیشلر کؤرینه باشله دی. درسلیک کتابلر، شاعرلر دېوانی و شعري تؤپلملری، علمي اثرلر، خلق آغزه کی ایجاد نمونه لری و باشقه لر نشر اېتیلدی. شونده ی قیلیب، ادبي تیلیمیز و علمي–ادبي آقیم ینگی حیات و ینگی باسقیچلر تامان یؤلگه توشدی. اوروش بلاسی بو اېزگو حرکتلر و اؤسیشگه تؤسیق بؤلدی، افسوس.

افغانستانده، اؤزبېک بدیعي نثر ایجادکارلری جدا سناقلی بؤلیب، شونگه کؤره اوشبو ترماقده اثرلر آز و سیلجیشلر هم جدا سېکین بؤلگن. شو باعث، بیز بیر نېچیته قیسقه حکایه و داستاندن اؤزگه بیرار مستقل اثرنی بو ساحه‌ده اوچره‌ته‌آلمه‌یمیز.

اېندی بدیعي نثرنینگ "طنز" ژانریگه کېلسک. بو ژانرده هم اؤته

www.ezgu.org

قالاقلیک و قشّاقلیک حکمران. "یولدوز" جریده سیده بوروںلر نشر اېتیلگن بیر نېچیته کیچیک اثردن تشقری، اؤزگه بیرارته کؤزگه کؤرینرلی اثر دېیرلی اوچره‌مه‌یدی. بونینگ هم بیردن بیر دلیلی بدیعي نثر حقیده اېسلب اؤتیلگن سببلر دیر، البته.

قؤلینگیزده گی بو تؤپلم، اوشبو یؤنه لیشده کؤته ریلگن ایلک کیچیک آدیم دیر. قاله بېرسه، بو اثرلر یازووچی نینگ اوشبو ساحه ده گی بیرینچی تجربه‌لری نینگ محصولی دیر. بو کته و میده اثرلر طنزنویسلیک اصوللری نقطهٔ نظریدن کمچیلیکلریگه قره مه ی، طنز علاقمندلریگه مراقلی بؤلر، دېب اومید قیله‌من.

اېسلش کېره ک، اوشبو اثر حکایه‌لری اساساً حرمتلی دؤستیم **محمد یحیی حفیظی جوزجاني**نینگ چوچوک هزل و مطایبه‌لری‌نینگ سوژه‌لری نېگیزی همده اولردن الهاملنگن حالده یره‌تیلگن. مین بو عزیز دؤستیم گه اولوغ تېنگریدن ساغلام و بختلی حیات و لبلریده اېسه دایمي تبسم ایسته‌یمن.

شو اؤرینده **"آیدین افغانستان فرهنگی انجمنی"**گه اوشبو اثرنینگ چاپ اېتیلیشی گه بېرگن یاردملری اوچون چین کؤنگیلدن منتدارچیلیک بیلدیریب، اولرنینگ برچه اېزگو فرهنگي فعالیتلریگه اولوغ تېنگریدن اولکن یوتوقلر تیلب قاله‌من. **(م. ح. یارقین)**

ایازدن اۉرگه نینگ لر!

روایت قیلیشلریچه، ایاز سلطان محمود غزنوي نینگ سېویکلی قُولی اۉته چیرایلی و ستاره‌سی ایسّیق؛ سېزگیر و هوشیار؛ حاضرجواب و فراستلی بۉلگن اېکن. بیراق شونگه قره‌مه ی، سلطان محمودنینگ امیرلری سلطان نینگ ایازگه نسبتاً بۉلگن اۉته کۉپ مهری و ایشانچی گه رشک قیلیب، أینیقسه ایازنینگ هوش و فهمی نی سلطانگه دایما کمسیتیب، غیبت قیلر اېکنلر. بیراق، سلطان اولرنینگ سۉزلریگه ایشانمه ی، ایازنینگ عقل و فراستی جدا یوقاری اېکنی گه دایم ایشانر اېکن.

کونلردن بیرکون سلطان اۉتّیز کیشی امیری بیلن آوگه چیقیبدی. دشتده بۉلگنلریده اوزاقدن سوداگرلرنینگ کتّه بیر کاروانی کۉرینیبدی. شونده، سلطان رشکچی و اۉز زیرکلیگی گه مغرور امیرلرنینگ هوش و فراستیلرینی سینش اوچون اولردن بیریگه، کذکور کاروان قه‌یېردن کېلگنلیگی‌نی معلوم قیلیب کېلیشینی بویوریبدی.

امیر درحال کاروان تامان جۉنب کېتیب، بیر پسدن سۉنگ قَیتیب کېلیب سلطانگه، کاروان "رَی" شهریدن کېلگنینی أیتیبدی.

سلطان امیردن: کاروان قه یېرگه کېترمیش؟ دېب سۉره بدی.

www.ezgu.org

شونده امیر جوابدن عاجز قالیبدی.

کېین، سلطان بو نرسه نی بیلماق اوچون ایکّینچی امیرنی ییباریبدی. او ایسه باریب سؤریشتیریب، کاروان هندوستانگه کېتر اېکن، دېب جواب کېلتیریبدی.

کېین، سلطان مذکور امیردن: بو کاروان قنده‌ی متاع و کالالر کېلتیرگن اېکن؟ دېب سؤره‌بدی. امیر ایسه جواب بېرالمبدی.

سلطان اوشبو نرسه‌نی معلوم قیلیش مقصدیده اوچینچی امیرنی جؤنه تیبدی. اوچینچی امیر باریب، سوداگرلر ایپک، اطلس، عطریات کبی متاعلرنی کېلتیرگنلیگی نی سؤره ب بیلیب، سلطانگه کېلیب أیتیبدی.

سلطان ایسه امیردن: کاروان بو یېرده نېچه کون توررر اېکن؟ دېب سؤره بدی. لېکن امیر جوابگه عاجز قالیبدی. شونده، سلطان تؤرتینچی امیرنی هم موضوعنی بیلیب آلیش اوچون جؤنه‌تیبدی....

شونداق قیلیب، سلطان کاروان حقیده‌گی هر بیر سؤراغی اوچون بیر امیرنی ییباریشگه مجبور بؤلیبدی!

کېین، سلطان برچه امیرلریگه قره ب: ایندی سیزلرنینگ کؤز اؤنگیزده شو ایشنی ایازگه بویوره‌من، دېبدی.

بو ایشلر جریانیده ایازنینگ حضوری یؤق و موضوعدن هم اصلا بېخبر. شونده، سلطان خادملریدن بیرینی چارلب، اونگه ایازنی اؤز حضوریگه تاپیب کېلیشینی بویوریبدی.

ایاز، سلطان حضوریگه حاضر بۉلگنیدن سۉنگ، سلطان اونگه قره‌ب:

بار، کېلگن کاروان‌نینگ قه‌یېردن کېلگنینی معلوم قیلیب کېل!
دېبدی.

کۉز اوستیگه سلطانیم! دېب ایاز تېزده جۉنب کېتیبدی.

بیر مدتدن سۉنگ، ایاز قَیتیب کېلیب، کاروان قه‌یېردن کېلیب، قه‌یېرگه کېتیشی؛ برچه متاعلری؛ نېچه کیشیدن عبارت ایکنلیگی؛ بو یېرده نېچه کون قالیشی؛ سلطانگه هم ساوغاتلر کېلتیرگنلیگی؛ غزنیدن هم بعضی متاعلر ساتیب آلیش نیتی بارلیگی و هکذالر کبی کۉپلب معلوماتنی شو بیر بارگنیده سۉره‌ب آلیب، برچه‌سینی بیرمه‌–بیر سلطانگه سۉزلب بېریبدی. بو بیلن، ایاز اۉتّیز امیر بیرین–کېتین باریب بجرگن ایشنی بیر مراتبه‌ده‌گینه سۉره‌ب آلیب بشرتیبدی.

شونده سلطان، رشکچی امیرلرگه قره‌ب:

اېندی ایاز و اۉزلرینگیز اره‌سیده‌گی فهم و هوش فرقینی بیلگن دورسیزلر، دېب اولرگه طعنه و ملامت قیلیبدی.

هه، عزیز دۉستلر، خدا بېرگن عالی هوش و فراست منه شونداق بۉله‌دی!

مېن دایم ایازنینگ هوش و فهمی‌گه هوس قیلیب، عایله‌ده شو حکایتنی باله‌لریمگه أیتیب بېریب، اولرنی "ایازدن اۉرگه‌نینگلر!"، "سیزلر هم ایازدېک زیرک و سېزگیر بۉلینگلر!" دېب تشویق و ترغیب

قیلراپدیم. بلکه مېنینگ شو حرکتلریم طفیلی بۆلسه کېره‌ک، عایله‌ده برچه باله‌لریم، حتی آنه‌لری هم ایازنی اۆرنک آلیب، هوشیار و زیرک بۆلیشگه اینتیلیب قالدیر! نتیجه ده، هر بیریگه بیرار ایش بویورگن آدمنی، ایشگه باغلیق اۆنلب میده–چویده سواللرگه کۆمیب تشلر اېدیلر.

قره‌نگ که شو یۆسونده کۆپینچه بیرار ایش بجریلیشی اوچون بېش دقیقه وقت کېره‌ک بۆلسه، اونگه تېگیشلی بېریله‌دیگن سوال و جوابلر ۱۵–۱۰ دقیقه، گاهیده یریم ساعت و حتی که اوندن هم کۆپراققه چۆزیلیب کېتر اېدی!

اېنگ یمانی شو بۆلدی که، بو ینگی عادت طفیلی بجریلیشی جدا شاشیلینچ و ضرور بۆلگن ایشلرگه هم اویده‌گیلر پروا قیلمه‌ی، او حقده اول تورلی سواللریگه جواب آلیب، کېین اونی بجریشگه کیرر اېدیلر.

بو عجایب عادت، بوتون قوم–قرینداشلرگه معلوم بۆلیب، کېزی کېلکنده اولر کۆپینچه بیزنینگ باله‌لریمیزگه ایش بویوریشدن چۆچیب تورر اېدیلر. چونکه ایش بویورگن زهاتی اولرنی اۆنلب بۆلمه‌غور سواللرگه کۆمیب تشلب، حوصله‌لرینی پیر قیلیب، توبه‌لریگه ته‌ینتیریب قۆیر اېدیلر!

بولردن تشقری، باله‌لریمیز کودکستان و مکتبده هم معلملرینی کۆپ سواللر بېریب، قیبناققه قۆیگنلری حقیده هم خبر کېلیب تورر

www.ezgu.org

ایدی.

بونی قره‌نگ که، تؤنغیچ اؤغلیمیزنینگ اداره‌ده‌گی همکارلری، أینیقسه اونینگ رئیسی هم قچان که اونگه ایش بویورسه، سناقسیز سواللریگه گرفتار بؤلیب، ایشچنلیگی و قابللیگی‌گه قره‌مه‌ی اوندن زېریکیب، حتی ناراضی بؤلگن ایمیشلر. کېلینیمیز حقیده گپیرمسک هم بؤله‌دی. چونکه او هم آز–ماز شو عادتگه یؤلیققنیدن تشقری بیچاره، ایری‌نینگ سواللری قیبناغی‌گه چیدالمه‌ی، هفته‌ده بیر نېچه مراتبه آته‌سینینگ اوییگه قاچیب کېتیشگه مجبور بؤلر ایدی.

کتّه قیزیمیزنی نیمه دېیسیز! اونینگ شو عادتی طفیلی کیاویمیزنینگ جانی بؤغزیگه کېلیب، بیر نېچه بار قَیین آنه سیگه کېلیب، خاتینیدن شکایت قیلگن و اونگه بیرآز نصیحت قیلیشینی التماس قیلگن.

بیله سیزمی نیمه بؤلگن؟ هه، قَیین آنه هم اؤرگه نیب قالگن عایلوي عادتگه کؤره، اؤز نوبتیده بیچاره کیاونی سواللر قیبناغی‌گه آلیب، قاچیریبدی!

قیزیغی شوکه، کیاویمیز اینـدی تؤرت یاشگه کیریب، چیرایلی گپیره‌یاتگن اؤغیلچه‌سینی هم قیزیمیز خودّی شو عایلوي عادت بیلن تربیه‌له‌یاتگنیدن جدّي تشویشده ایکنینی هم قَیین‌آنه‌سیگه أیتیبدی!

بو عذابلردن اؤزیم هم بې‌نصیب قالمه‌گن‌من. لېکن هرحالده، باله لریم شونداق سېزگیر و زیرک بؤلیب تربیه تاپگنلریدن قوواني‌ب

www.ezgu.org

یوریبمن. اخیر نیمه بۆلسه هم، اولر بویوریلگن هر بیر ایشنی اول ایجینگ–بیجینگی گچه بیلیب آلیب، کېین اونی و حتی اونگه تېگیشلی باشقه بیر نېچه ایشنی هم یخشیلب بجریشگه اۆرگه‌نیب قالگنلر–ده!

خوب عزیز دۆستلر! بلکه مېنینگ بو سۆزلریمگه ایشانمه ی، اولرنی مبالغه، دېب تورگن سیزلر! اونداق بۆلسه، مېن اۆزیم نینگ باشیمدن اۆتگن اۆنلب واقعه لردن فقط بیرته سینی سیزلرگه حکایت قیلیب بېره من. اونی اۆقیب، بلکه سۆزیمگه ایشانرسیز، دېگن اومیدده‌من.

بیرکونی کوتیلمه گنده اوییمیزگه مهمان کېلیب قالدی. "مهمان حبیبِ خدا" دېگنلری و مهماننوازلیک رسم–عادتیمیزگه کۆره، اولرنینگ حرمتی گه باشقه ییمک–ایچمکلر قطاری، قابلی پلو پیشیریش هم کېره‌ک ایدی، البته.

قره نگ که، شوکونی اویده گۆیت قالمه گن ایکن. شوباعث، خاتینیم بازاردن تېزده گۆشت کېلتیریش ضرورلیگینی أیتیب، مېندن سۆره‌ی باشله‌دی:

آته‌سی، قابلی قیله‌ی می یا که چلو؟

قابلی یخشی.

کنجد یاغیده بۆلسین می یا بازارنینگ نباتي یاغیده؟

کنجدده بۆسین!

پیازداغ قیله می یۆق می؟

www.ezgu.org

یۉق، پیازداغ ساغلیککه ضرری بار اېمیش!

وطنی برنجدن می یا پاکستانیدن؟

میلینگیز!

زرجامه و مَییزی کۉپ بۉسین می یا کمراق؟

البته مهمان بۉلگنده همه نرسه‌سینی یخشیراق قیلیش کېره‌ک-ده خاتین!

شونداغ بۉلسه، پسته و بادام هم ساله‌ی می؟

بونی اۉزینگیز بیله‌سیز!

بوغ قزانده پیشیره‌می یا چویَن قزانده؟

وای توبه! قیسی قزانده پیشیریشنی هم مېندن سۉره‌ی سیزمی؟!

مهمان کۉپ بۉلسه، بوغ قزانده سیغمه‌یدی-ده!

مهمانلریمیز تۉرت کیشی. اۉزیمیز و باله‌لریمیزنی هم حسابگه آلینگ!

قچانگه تیار بۉلسین؟

پېشین نمازیدن کېین، ساعت بیر-بیر یریملرده تیار بۉلسه، یخشی بۉله‌دی.

...؟

...!

اویده باله‌لریمیزدن اېنگ کېنجه‌سی ارسلان بار اېدی. اتفاقاً بو کېنجه تاییمیز آپه-اکه لریگه نسبتاً زیرکلیک و هوشیارلیکده (ایاز

بۆلیشده!) کۆپراق اینتیلووچن و شو بیلن بیرگه، ایش بویوریلگنده جدا هم کۆپ سواللر بېره دیگن ایدی. مېن اېسه اونی آلدیمگه چقیریب، کېره کلی پولنی بېردیم و بازارگه باریب گۆشت آلیب کېلیشینی بویوردیم.

اۆغلیم: خوب بۆله‌دی آته جان، دېب کېتدی. مېن بۆلسه مهمانلر آلدیگه باریب، اولر بیلن گپله شیب اۆلتیردیم. بیر پسدن سۆنگ، ارسلان قَیتیب کېلیب، مېنی ایما بیلن تشقریگه چارله دی. مېن مهمانلردن عذر سۆره‌ب تشقریگه چیقدیم. ارسلان سۆره‌دی:

آته جان شو حاضر باره‌ی می؟

هه اۆغلیم، شو حاضر و تېزده باریب کېل!

گۆشت پاده‌نیکی بۆسین می یا قۆی‌نیکی؟

پاده‌نیکی بۆسین اۆغلیم!

نر بۆسین می، ماده؟

ماده‌نیکی تېز پیشمه‌یدی، نر بۆسین–ده!

شو بیلن ارسلان جۆنه‌دی و مېن اېسه ینه مهمانلر آلدیگه باردیم و صحبتیمیزنی دوام اېتتیردیک. هه، مهمان اۆغلی بو ییل لیسه‌نی توگه تیب، کانکور بېرماقچی لیگینی أیتیب، مېندن قیسی فاکولته‌نی تنلسه یخشی دیر، دېب سۆره‌دی.

شونده مېن اوندن سۆره‌دیم:

اۆغلینگیزنینگ سویه و استعدادی قنده‌ی دیر؟

www.ezgu.org

یخشی، دوم نمره کامیاب بۆلگن.

کورس–مورسگه باریب، تیارلیک آلگن می؟

هه، ایکی ییلدن بېری اۆقیب یورگن!

اۆزی قیسی رشته‌نی یاقتیره‌دی؟

ژورنالیزم‌نی!

سیز–چی؟

حقوق–دیپلماتیک رشته‌سی.

آنه‌سی–چی؟

داکتر بۆسین، دېب توریب آلگن!

...؟؟

...!!

انه شونده ی قیلیب، اېندیگینه مهماننی آز–ماز "سوال پیچ" قیلیب، قزیب اوچ–تۆرت دقیقه اۆتگچ اېشیکده ینه ارسلان تاپیلدی! مېن بۆلسه ناچار صحبت و سۆراقلریم نی قالدیریب، ینه تېزده مهمانلردن عذر سۆره‌ب، تشقریگه چیقدیم.

هه اۆغلیم! بازارگه کېتمه‌دینگ می؟ دېب سۆره‌دیم.

آته جان گۆشت سویکلی بۆسین می یا لحم؟

لحم قیمت، سویکلی بۆسین!

یاغلیغ بۆسین می یا یاغسیز؟

بیله‌سن–کو، یاغ مېنگه یاقمه‌یدی. شو اوچون یاغسیز بۆسین!

www.ezgu.org

اۉغلیم، خوب بۉله دی، دېب نظریمدن غایب بۉلدی. مېن اېسه اۉزیمچه شکر تارتیب: خیریت، گلگی(نوبتده گی) سۉراقلردن قوتیلدیم، دېب مهمانلر بیلن اوزیلیب قالگن صحبت موضوعیمیزنی دوام اېتتیردیک. هنوز موضوعگه یخشی کیرمه گن اېدیک، اېشیک آستانه‌سیده ارسلان ایکّی قۉلینی پتلونی‌نینگ چۉنتگی‌گه تیققن حالده ینه سۉرره‌ییب نمایان بۉلدی.

مېن اېسه اونینگ سۉراقلری باشله نیشدن آلدین، تېزده مهمانلردن عذر سۉره‌ب تشقریگه چیقیب، اوندن:

هه، سېن حالی‌یم شو یېرده میسن؟ دېب اچیق بیلن سۉره‌دیم. او بۉلسه:

حاضر کېته‌من آته جان. شونی بیلماقچی اېدیم، گۉشت پلولیک بۉسین می یا شۉربالیک؟ دېب سۉره‌دی.

اې باله، نیمه بلاسن اۉزی! پلولیک بۉسین. مهمانگه آنه‌نگ پلو قیله‌دی، دېدیم اچیق بیلن.

ارسلان اچّیغیم‌گه پروا قیلمه‌ی سۉره‌دی:

سان بۉسین می قۉل؟

سان بۉسه یخشیراق!

ایلیکلی بۉسین می یا عضله‌سیدن؟

پاده‌نینگ ایلیک سویگی کته و آغیر بۉله‌دی.

قییمه‌لیک آله‌ی می؟

www.ezgu.org

یۉق، کېره‌ک ایمس!

کۉکتلر(ترکاری) کېره‌ک ایمس می؟

همه‌سی اویده بار!

مېوه–چی؟

او هم بار!

نان–چی؟

بار!

کۉک و فانتا کېلتیره‌ی می؟

کېره‌ک ایمس!

....؟؟؟؟

....!!!!

اوییمیز آلدیده‌گی قصابدن آله‌ی می یا مندوی کېته ی می؟

شونده غضبیم قَینب:

اي، نیمه بلا بۉلدی سېنگه. کېچیکتیریب ییباردینگ–کو! تېز بارکه نینگ شو می؟! یۉقال کۉزیمدن! تېزده شو ییرده گی قصابدن آلیب تېز قَیت، دېب اونگه بقیردیم. او ایسه کۉچه تامان اۉقدېک آتیلیب چیقیب کېتدی.

مېن ایسه چوقور بیر نفس آلیب، اۉزیمنی قۉلگه آلدیم و مهمانلر آلدیگه کیریب گپله‌شیب اۉلتیردیم.

خۉش عزیز دۉستلر! منه هرکونی عایله میزده یوز بېره دیگن

www.ezgu.org

اۋنلب واقعەدن و تېزراق توگەگنلریدن بیری اېدی. بیر ساعت یا كۆپراق چۆزیلگنلریگە نیمە دېیسیز؟ بلكە اېندی سۆزلریمگە ایشانگن بۆلسنگیز كېرەك-اَ؟!

(تاشكېنت: ۱۳۸۴/2005)

بارمه‌سم بۉلمه‌یدی!

میرزا اکه بېش–آلتی ییل مهاجرتدن کېین وطنگه قَیتیب کېلگن ایکن. دۉستلریدن بیری او کیشیدن سۉره‌بدی:

میرزا اکه، منه شرایط تقاضاسی بیلن بېش–آلتی ییل چېت ایللرده درکسیز بۉلیب کېتدینگیز. اگر شو مدتده قوملرینگیز: میرزا اکه لادرک بۉلیب کېتدی، اۉلیک–تیریگیدن هیچ بیر خط و خبر بۉلمه‌دی یا اۉلدی، دېب عیالینگیزنی اۉز راضیلیگی بیلن قۉشنیلرینگیزدن بیریگه نکاحلب بېرماقچی بۉلگنلریده، سیز اۉشه نکاح تۉیی آقشامی تاپیلیب کېلسنگیز، تۉیگه خبر قیلسه‌لر باررمیدینگیز یا یۉق می؟

میرزا اکه اوزاق مدت سکوتگه کېتیب اۉیلب، نهایت:

قۉشنیچیلیک، بارمه‌سم بۉلمه‌یدی، دېب جواب بېریبدی!!

www.ezgu.org

«سلام» ماجراسی!

بیر-بیریگه سلام بېریش و بو بیلن حرمت و احترام بجا کېلتیریش انسانلر اره سیده جدا قدیم زمانلردن بویان عادت بۉلیب کېلگنلیگی همه میزگه معلوم. سلاملشیش تورلی خلقلرده تورلیچه شکل و یۉسینلرده بجریله‌دی.

بعضیلر اۉنگ قۉللرینی کۉته‌ریب، بیر نېچه مراتبه سېکین حرکت بېرسه لرده، باشقه لری اېسه قۉللرینی کۉکسلریگه قۉییب، باشلرینی کۉزلنگن تامانگه استه اېگیب قۉیه دیلر. غرب مملکتلریده اېسه، قدیمده اېرککلر کلاه‌لرینی باشدن آلیب، اونی قیته باشگه قۉییش بیلن و عیاللر اېسه، اېتکلرینی اوشلب، تِزه لرینی بیرآز بوکیب اوشبو مراسمنی بجا کېلتیرر اېکنلر.

قره نگ، بوگونگه کېلیب آدملرنینگ کۉپراق باش یلنگ یوریشلری و عیاللر کلته-کولته اېتکلی کۉیلک یا که اېرککلردېک پتلون کییگنلری باعث، بو طرزده گی سلاملشیش هم اونوتیلیب بیباریلیبدی. قیزیق-کو! حتی سلاملشیش یۉسینی هم زمان شرایطیگه کۉره اۉزگریشی ممکن اېکن!

بیز مسلمانلر اېسه "السلام علیکم!"، دېب حرمت کۉرسه ته میز.

www.ezgu.org

مقابل کیشی هم "وعلیکم السلام!" دیب جواب قیته ره دی. بعضی آدملر "سلام!" دیب مقابل تامان هم "سلام!" و گاهی "وعلیک!" دیب اۉته‌بیره‌دیلر. بعضیلر ایسه شاشیلگندن می یا که حوصله‌سیزلیکدن می و یا هم عادت طفیلی می، ایشنی آسان قیلیب، فقط "سه!" دیبدیلر و مقابل تامان هم اولرگه ایرگه‌شیب "وع!" دیب قۉیه‌دیلر!

هرحالده، سلاملشیش انسانلرنی بیر–بیرلری بیلن دۉستله شیب قالگنی، حتی که کۉپ عایله‌لرنینگ قوریلیشی‌گه سبب بۉلگنینی هم کۉپ کۉریب، کۉپ ایشیتگن سیزلر. عکسینچه، کیشی اۉز تانیشیدن اونگه سلام بیرمه‌ی، اعتنا قیلمه‌گنلیگی باعث رنجیب یورگنینی هم کۉپ کۉرگنمیز.

کۉریب توریب سیز، بیرگینه "سلام"نینگ اۉزی انسانلر حیاتیده قنچه لر اۉرنی و اهمیتی بار. اینــدی اگر سیزگه بیراو "سلام"دن قیینه‌لیب، سرسان بۉلیشی ممکن دیسه، نخات که ایشانمه‌سنگیز؟!

لیکن شو گپ حقیقت. چونکه اوزاق کیتمه‌یلیک، مینینگ اۉزیم "سلام" طفیلی جدا قیینه لیب سرسان بۉلگن من. سۉزیم چین، ایشانینگ!

منه ایندی باشیمدن اۉتگن واقعه نی أیتیب بیرسم، یقین که ایشانه‌سیز.

مین عایله م بیلن بیرگه شهرچه‌میزنینگ بیر چیتیده جایلشگن قیشلاقده یشه‌یمن. اۉزیم ایسه شهر مکتبلری‌نینگ بیریده اۉقیتووچی

www.ezgu.org

بۆلیب ایشله یمن. قیشلاق بیلن شهر اره سی تقریباً 5–6 کیلومتر کېله دی. شهر بیلن قیشلاق اۆرته سیده کۆرکم و یم–یشیل باغلر جایلشگن و بیز قیشلاقلیکلر اېسه یگانه باغکۆچه یۆل ارقه‌لی شهرگه باریب کېله‌میز. باغکۆچه‌نینگ ایکّی یانیده کۆچه بۆیی دایم شیلدیره‌ب آقیب تورگن اریق و چنار کبی درختلر آسمانگه قد کۆترگن.

مېن دایم باغکۆچه‌دن یورگنیم‌ده، جدا مزه قیلیب، اۆزیمنی راحت سېزه من. چونکه یۆل نینگ ایکّی تامانیده گی درختلر قطاری خودّی اولوغوار بیر مهماننی پیشواز آلیب تورگن آدملر صفی دېک نظرده تویولیب، یفراقلری اره سیدن شمال اېسیب، اولر حرکتیدن پیدا بۆلگن عجایب تاووشلر خودّی حرمتلی مهمان پیشوازیگه موزیک چلینگن‌دېک سېزیله‌دی!

هرکونی باغکۆچه دن یوریب مکتبگه باریش، ایشیمگه کوچ و الهام بېریب، قَیتیشده اېسه چرچاغلریم نی کمه یتیریب، راحت بغیشله‌یدی.

شونداق قیلیب، تشویشسیز و خاطرجمع بیر نېچه ییلدن بېری اۆقووچیلرنی جان و دلیم بیلن تربیه‌لب یورگن اېدیم.

بیرکونی اېرته لب سېویملی باغکۆچه دن کېته یاتگنیم ده، حویلیلردن بیری‌نینگ اېشیگی آلدیده ۵–۴ یاشلی چیرایلی بیر باله‌نی کۆردیم. مېن اونگه یقین یېتگچ "السلام علیکم!" دېب مَیین، سیرین و جرنگلی سېس بیلن مېنگه سلام بېردی. مېن اېسه بې اختیار

www.ezgu.org

ایلجه ییب، تبسم بیلن درحال "وعلیکم السلام!" شیرین باله، دېب اونینگ باشینی سیلَب، آفرینلر أیتیب یؤلیمنی آلیب کېتدیم. یوره‌گیمده باله‌نینگ آته–آنه‌سیگه مینگ رحمت دېدیم.

ایکّینچی کونی اېرته‌لب ایشگه کېته یاتگنیمده باغکؤچه ده ینه اؤشه شیرین و یاقیمتای باله نی کؤردیم. او ینه یاقیملی و شیرین سېسی بیلن مېنگه سلام بېردی و مېن بؤلسه "علیک" الیب، باشینی سیلب تشویقلر قیلیب، اؤتیب کېتدیم. بو ینگی واقعه باغکؤچه دن آله‌دیگن لذتیم‌نی ینه هم آشیردی!

اوچینچی کونی اېرته‌لب ینه باغکؤچه‌دن کېته‌یاتگنیم‌ده، اوزاقدن کؤزیم اؤشه باله گه توشدی. بیراق بو گَل(دفعه) او یکه اېمس اېدی. بلکه اؤزیدن قریب بیر یا ایکی یاش کته‌راق آپه‌سینی هم بیرگه آلیب تورگن اېدی. مېن اولرگه یقین بارگچ، ایکله سی قؤش آواز بیلن "السلام علیکم!" دېدیلر. مېن اېسه "وعلیکم السلام!" دېب جواب بېریب، کېچیککنیم اوچون تؤخته مسدن اؤتیب کېتماقچی بؤلدیم. شونده زیرک و یاقیمتای باله مېنگه:

عمکی، آپه‌م‌نینگ سلامی‌نی "علیک" آلمه‌دینگیز–کو! دېدی.

مجبور اؤگیریلیب باریب، "وعلیکم، یخشی قیزچه، برکه‌الله!" دېب یؤلیم‌نی آلیب کېتماقچی بؤلگنیمده، باله ینه مېنگه:

عمکی نیمه اوچون بوگون باشیمنی سیله مه دینگیز؟ دېب سؤره‌دی.

www.ezgu.org

خۉش اۉغلیم، دېب باله‌نینگ باشینی سیلب تېزده جۉنه‌ماقچی بۉلسم، باله ینه:

آپه‌م قالدی-کو، دېدی!

هه، کېچیرینگلر، دېب آپه‌سینینگ باشینی هم سیلب، برکه‌الله یخشی قیزچه، دېب یۉلگه توشدیم.

شوکونی مکتبگه بیرینچی بار ۱۰ دقیقه کېچیکیب بارگنیم بۉلدی.

باشقه کون بیرآز وقتراق اویدن چیقدیم. چونکه شهرده بیر کیشینی کۉریب، کېین مکتبگه باریشیم کېره‌ک ایدی. باغکۉچه‌نینگ اۉرته‌سیگه یېتگنیمده قره‌سم، اۉشه باله، آپه‌سی و ینه ایکّی باله بیلن تۉرت کیشی بۉلیب، مېندن آلدینراق کېلیب تورگن ایکنلر!

قره‌نگ، باله‌لر "سلام" بېریش شوقیده آلدیندن کۉچه‌گه چیقیب، مېنی کوتیب تورگن ایکنلر!

مېن اولرگه یقین بۉلیشیم بیلن‌آق همه‌لری بیرین-کېتین مَیین و یاقیملی سېسلری بیلن سلام بېردیلر. مېن هم اولرنینگ سلاملرینی نوبیت بیلن "علیک" آلیب، باشلرینی سیلب، آفرین و برکه‌الله‌لر أیتیب تېزده اۉتیب کېتدیم. اولر اره سیده اېنگ کیچیگی "س" حرفینی یخشی أیتالمه ی "ش" طرزیده شیرینگینه "الشلام!" دېگنی جدا هم مېنگه یاقیب کېتدی!

بیرکونی قطار تورگن باله لرنینگ سلاملرینی "علیک" آلیب،

www.ezgu.org

باشلرینی سیلش و تشویقلر قیلیش ایشلری توگب، ایندی کېتماقچی بۉلگنیمده اولردن بیری:

عمکی، سیزنینگ هم باله‌نگیز بارمی؟ دېب سۉره‌ب قالدی!

بو، مېن اوچون کوتیلمه‌گن سوال ایدی. چونکه تۉییمیزدن آلتی –یېتّی ییل اۉتیب، قنچه لر باله آرزو قیلگن بۉلسک هم، بیراق حالیگچه هم باله‌لی بۉلمه‌گن ایدیک. بو سوال نیمه‌گه دیر یوره‌گیم‌نی تیرنه‌لب قۉیدی. اما پروا قیلمه‌ی، پس آواز بیلن:

یۉق، دېب جواب بېردیم و باشقه سۉراققه توتمسلیکلری اوچون تېزده شهر تامان حرکت قیلدیم.

هه، عزیز اۉقووچیلر! هرکون اۉتیب سلام بېره‌دیگن باله‌لر سانی آرتیب باریب، شونگه نسبتاً "علیک" الیش، اولرنینگ باشلرینی سیلش و تشویقات وقتی هم کۉپه‌ییب کېتدی. نتیجه ده مېنینگ مکتبگه کېچیکیب باریشیم هم آرتیب، عادتی حالگه أیله‌نیب قالدی! بو ایسه همکارلریم، أینیقسه مکتب مدیرینی حیرت و تشویشگه سالگن ایدی.

بیرکونی مدیر مېنی اۉز حضوریگه چقیریب، کېچیککنلریم اوچون هوشدار بېریب، اونینگ باعثینی سۉره‌دی.

اونگه موضوعنی قیسقه چه قیلیب أیتیب، باغکۉچه نینگ باله‌لریدن واز کېچه‌آلمه‌گنیم‌نی هم أیتدیم.

مدیر ایسه بیرآز عصبانی بۉلیب، بو قنداق ایش، "بیر قۉلده ایکی تربوزنی آلیب بۉلمه‌یدی" دېگن نقلنی ایشیتمه‌گن‌سیز می؟ دېدی.

www.ezgu.org

مېن اوندن عذر سؤره‌ب، "سلام هم فرض، علیک هم فرض"-کو! دېدیم و بوندن بویان اؤز وقتیده ایشگه کېلیشگه کؤشش قیله‌من، دېب وعده بېردیم.

بونداق هوشدارلر و اخطارلر مکتب مدیری تامانیدن ینه بیر نېچه قتله تکرارلندی. بیراق، مېن باله‌لردن کؤنگیل اوزالمس اېدیم!

باله لر سانی اېندی ۱۰ کیشیگه یېتگن اېدی. بعضی کونلری شهرده ایشیم بؤلگنده، بیر نېچه بار باله‌لرنینگ "سلام"لریدن قوتیلیش اوچون اویدن یریم ساعت یا 45 دقیقه وقتلی راق چیقیشگه هم اورینديم. بیراق، علاجی بؤلمه‌دی. چونکه باله لر سېزیب می یا که شوق و ذوقدن می، مېندن هم ایلگریراق کؤچه‌گه چیقیب تورر اېدیلر!

مېنگه، گؤیا آته-آنه لری باله لرینی سلاملشیش نی پُخته اؤرگه‌نیش اوچون شو یېرگه یېبارگندېک تویولر اېدی!

بیرکونی اطرافیمده تؤپلنگن باله لر و اولر بیلن سلاملشیب تورگنیم‌نی اوزاقدن کوزه‌تیب تورگن بیر چال، اونینگ آلدیگه یېتیب بارگنیمده، مېنگه:

اؤغلیم، باله‌لرگه شیرینلیک بېره‌یاتگن اېدینگیزمی؟ دېدی.

یؤق، سلاملرینی "علیک" آله‌یاتگن اېدیم، دېب جواب بېردیم.

آفرین، برکه‌الله اؤغلیم! باله‌لر تربیه‌سی اوچون جدا خیرلی ایش قیلر اېکن‌سیز-ده. بو ایشینگیز باله‌لرنینگ کېلهجک شخصیتی اوچون یخشی پایدېوار بؤله‌دی. خدا خواهلسه، اېرته‌گه اوچته نیبره‌م‌نی شو

www.ezgu.org

یېرگه یېباره‌من، یخشیلب سلام بېریشنی اۉرگنسینلر، دېدی!!

مېن اېسه قیله دیگن ایشیمدن جدا ممنون بۉلیب، او کیشگه تشکر دېب قۉیدیم.

بونی قره‌نگ که، باله‌لر کۉپلیگی باعث بیرارته‌سی‌نینگ سلامی جوابسیز قالگنده، او اۉرتاقلری اره سیدن یاریب چیقیب، حتی بعضاً بیغلب جواب آلردی! لېکن شونداق بۉلسه هم، اولر مېنگه یاقر اېدیلر و بوندن لذت آلر اېدیم.

بیرکونی اېرته‌لب ینه باغکۉچه‌ده کېته‌یاتگنیم‌ده سلام بېرووچی کیچیک دۉستلریمدن هیچ بیری کۉزگه کۉرینمه دی. حیران و بوره گیم غش بۉلیب کېته یاتگنیم ده، توستدن(ناگهان) اولردن بیری درخت پنه سیدن چیقیب، مېنی کۉریب قالدی. او حویلی لردن بیری تامان یوگوریب، بلند سېس بیلن:

آهای باله لر، چاپینگلر! "علیک" آله دیگن عمکی بیز کېلاتیبدیلر! دېب کېت‌مه–کېت قیچقیره‌باشله‌دی.

اۉشه زهاتی(لحظه)، حویلیلرنینگ بیریدن باله‌لر تۉپ(گروه، گله) بۉلیب کۉچه‌گه یوگوریب چیقیب، سلام بېریشنی باشله‌دیلر. گۉیا باله‌لر مېن کېلگونچه، یۉلده بیر کیشینی قراوول قۉییب، مېنینگ کېله یاتگنیم نی کۉریب اولرنی خبردار قیلیش وظیفه سینی تاپشیریب، اۉزلری اېسه بېملال اۉینب اۉلتیرگن اېکنلر!

بوکون باله لر ایچیده حتی که اویلریگه کېلگن مهمانلرنینگ

www.ezgu.org

باله‌لری هم بارلیگی معلوم بۆلدی! بو گل، سلاملشیش و باش سیلشلر و آفرینلردن تشقری، اولرنینگ تورلی سواللریگه جواب بېریشگه هم مجبور بۆلدیم. اخیر اۆزینگیز اۆیلنگ، شونداق یاقیمتای و آدابلی باله‌لرنینگ سواللرینی قنداق قیلیب جوابسیز قالدیره‌آلر اېدیم؟!

هه، شونینگ اوچون اۆشه کونی 45 دقیقه کېچیکیب مکتبگه باردیم. قره سم، مکتب اېشیگی آلدیده مدیر بیلن سرمعلم عصبانی حالتده مېنگه منتظر تورگن اېکنلر. مدیر سلامشدن سۆنگ، یوزیمگه دقت بیلن قره‌ب، ناراض آهنگده:

کسل می‌سیز؟ دېب سۆره‌دی.

یۆق! دېب جواب بېردیم.

اقتصادي مشکلینگیز بارمی؟

یۆق!

اویده یا که قیشلاقده بیرار جنجال چیقدی می؟

یۆق، تینچلیک!

خۆش، اونده نیمه اوچون انچه دن بېری هرکونی مکتبگه کېچیکیب، اۆز وقتیده درسینگیزگه کېلالمه ی قالدینگیز؟ یا که ینه اۆشه باغکۆچه‌ده‌گی باله‌لر بیلن اوشله‌نیب قالدینگیزمی؟

شونده، یوره‌گیم تۆلیب هه، دېب جواب بېردیم.

مدیر اېسه اچّیق بیلن دېدی:

هرکونی کېچ کېلگنینگیز درس و مکتب نظمی گه زیان

www.ezgu.org

یېتکه زیب، اۉقووچیلرنینگ وقتینی ضایع قیله یاتیبدی. اېندی سیز، باغکۉچه باله‌لری یا که مکتبدن بیرینی تنلنگ! چونکه بو کېچیکیشلر باریب–باریب بیر ساعتدن هم آشیشی تورگن گپ!

سرمعلم: بو مشکلنی حل قیلیش اوچون بیرار چراه یۉق میکن؟ دېب سۉره‌دی.

مېن اېسه اولردن: بو حقده نیمه مصلحت بېرماقچی‌سیزلر؟ دېب سۉره‌دیم.

مدیر: بیرته بایسکل آلیب، کۉچه‌دن تېزده تۉخته‌مسدن هیده‌ب اۉتسنگیز بۉلمه‌یدی می؟

بونی علاجی یۉق. چونکه باله لر بیلن کۉزمه–کۉز بۉلگنیمده، قنداق قیلیب اولرنینگ آلدیدن اۉته من؟ اخیر، هم یوره گیم برداش بېرمه یدی، هم آدابدن اېمس–کو! اوندن تشقری، اولر یۉلیم نی تۉسسه‌لر–چی؟ یۉ–یۉق، شیرین باله‌لرنی مأیوس قیلگیم یۉق، دېدیم قیغو بیلن.

سرمعلم: اونده بیرار مۉتر آلینگ!

نیمه دېیسیز، مۉتر آلیگه قنی پول؟

مدیر أیتدی: اونده شهرگه کۉچیب کېلینگ!

بونینگ هم علاجی یۉق. مال–حال و اېکین ایشلرینی تشلب‌می؟

شونده مدیر: بۉلمسه یورینگلر، بو مشکلگه فقط عاقل بېک بیرار

www.ezgu.org

چاره تاپیب بېرر، دېب بیزنی اداره‌سیگه تامان باشلب آلیب کېتدی.

عاقل بېک آتی گه مانند جدا زیرک، چقّان و اودّه بُرار همکارلریمیزدن ایدی. مکتبیمیزده قچان که بیرار قیین مسأله یا مشکل تاپیلگودېک بۆلیب، باشقه‌لر اونی ییچالمه‌ی عاجز قالگنلریده، کۆپینچه عاقل بېک‌نینگ هوش و تدبیری بیلن حل قیلینر ایدی. شو باعث، کۆپینچه او کیشینی هزل بیلن "مشکل‌کشا" دېیر ایدیلر.

بیرپسدن سۆنگ اوچو کیشیلیک مجلسی‌میزگه عاقل بېک هم کېلیب قۆشیلدی. مدیر اونگه مېنینگ مشکلیم و اۆرته‌گه قۆییلگن پیشنهادلر و چاره‌لرنی هم قیسقه‌چه أیتیب بېردی.

عاقل بېک موضوعنی یخشی توشونیب آلگچ، بیرآز اۆیلب:

بو مشکلنی حل قیلیش اونچه‌لیک قیین ایمس، دېدی او بیزلرگه قره‌ب.

قنداق؟ دېب سۆره‌دی مدیر.

فقط بو کیشی‌گه بیرآز قیین بۆله‌دی، دېدی کۆرستگیچ برماغینی مېنگه قره‌ته اشاره قیلیب.

قنی ایشیته‌یلیک–چی! دېدی مدیر ذوقله‌نیب.

گپ شو که، بو کیشی‌نینگ قیشلاغیدن شهرگه، باغکۆچه‌دن تشقری بیرته بېراهه یۆلک هم بار. لېکن، او یۆلک‌نینگ مسافه‌سی بیرآز کۆپراق و تقریباً باغکۆچه‌نینگ ایکّی برابری کېلسه کېره‌ک. مېن بیر نېچه قتله او یۆلدن اۆتگن‌من. دۆستیمیز انه شو یۆلدن شهرگه

www.ezgu.org

باريب كېلسەلر بۆلەدى.

بو فكر همه‌گه معقول بۆليب، مېن هم يوره‌گيم بۆلر–بۆلمس ناچار كۆنديم. اېرته سيدن باشلب، مېن سېويملى و ياقيملى باغكۆچه دن اېمس، بلكه سۆقماق(بېراهه) يۆلكدن شهرگه باريب كېله‌ديگن بۆلديم.

شونداق قيليب، "سلام" جنجالى حل قيليندى. بيراق، مېن اوچون بو قوتيليش جدا آغير و قيين كېچدى. چونكه مېن اۆقيتووچى صفتيده، صنفده اۆقووچيلريم‌نى دايم باشقه‌لرگه حرمت قيليش، سلام بېريش و ياردم قيليش كبى خصلتلرنى اۆرگه‌نيش و عملى قيليشگه اونده‌ب، اۆرگه‌تيب كېلگن اېديم. اېندى بۆلسه، اۆزيم باغكۆچه‌ده‌گى شيرينتاى باله‌جانلرنى "عليک" و نوازش و تشويقلريمدن محروم قيليب قۆيگن اېديم. بو البته مېنگه جدا الم قيلر اېدى!

هه دۆستلر! لېكن بونگه قره‌مه‌ى، اۆشه ياقيمتاى باله‌جانلرنينگ شيرين سلاملرينى خدانينگ باشقه بيرار يخشى كۆرگن بنده سى باغكۆچه ده تاپيليب، "عليک" آلر، دېگن اوميد بيلن اۆزيمگه اۆزيم تسلى بېريب، وجدان عذابينى آز بۆلسه هم يېنگيل قيليب يوريب‌من!

تاشكېنت– هجري ۱۳۸۴ /ميلادي 2005

www.ezgu.org

قربان‌لیک!

– حاجی اکه، بو ییل قربانلیککه نیمه سۉیه‌سیز؟

– بو ییل قۉی–مۉی آلیشگه امکان بۉلمه‌دی.

– اونده نیمه قیلماقچی‌سیز؟

– پاده‌گه قۉشیله‌من!

– عیالینگیز، بی بی حاجی–چی؟

– اونی هم پاده‌گه قۉشه‌من!!

وکالت دغدغه‌لری!

چقّان بېک ایلگری یخشی درآمدلی اؤرینلرده ایشلب، قؤللیک–ایاغلیگی طفیلی مادي نقطه نظردن اؤزینی انچه اؤنگلب آلگن اېدی. اؤز شهر و ولایتیدن تشقری، ایشلهگن باشقه شهرلرده هم اوی–جای، دکان، آپارتامان و یېر ساتیب آلیب یا قورگن اېدی.

آدملر اونی، هم بایلیگی و هم منصبی اوچون دایم اعتبار بېریب یورر اېدیلر. ایلگری عادی بیر آدم بؤلسه–ده، اېندی بؤلسه میده–کته‌نینگ آغزیده اونینگ آتی اېدی!

چقّان بېک بیر نېچه ییلدن بېری ایشسیز یورگن چاغلریده، ملي شورانینگ سَیلاو مسأله سی مطرح بؤلیب قالدی. شونده، اونینگ باشیده "وکیل" بؤلیش خیالی تاپیلیب، سیلاو ایشلریگه قتنه شیشگه عزم قیلدی. او، بو نیتینی بیرینچیدن یقین دؤستی و مصلحتچیسی بؤلگن اؤتکیربای‌گه أیتیب، اوندن مصلحت و نظر سؤره‌دی.

اؤتکیربای‌گه کېلسک، او چقّان بېک‌نینگ ایشانچلی آدمی صفتیده اؤشه یوقاری منصبلر و درآمدلی اؤرینلرده ایشلب یورگن کېزلریده، اونینگ دستیاری و واسطه سی اېدی! شو باعث، چقّان بېک‌نینگ "چیک و پوکی" قؤلی‌نینگ کفی‌دېک اونگه یخشی بېللی اېدی. او، چقان بېک‌نینگ نیتینی اېشیتیب جوده قوواندی و فکرینی تصدیقلب، هرقنداق یاردم بېریشگه تیار اېکنینی بیلدیردی.

www.ezgu.org

چقان بېک انه شو دۉستی نینگ یۉل–یۉرقلری و فعالیتلری طفیلی سیلاوده یوتیب، نهایت "وکیل" دېگن اولوغوار و فخرلی عنوانگه اېگه بۉلدی.
بیراق، "وکیل" بۉلیش اونگه ارزانگه توشمه‌دی. اۉتکیربای‌نینگ عادی و یوزه‌کی حساب–کتاب قیلیب بېرگنی‌گه کۉره، چقان بېک قریب بیر–بیر یریم یوزمینگ دالر نقد مبلغ خرجلب، نهایت شو عجایب عنوان و اونینگ جاذبه‌لی چوکی‌سیگه اېگه بۉلگن اېدی!
چقان بېک بیر–بیر یریم آی سیلاو جریانیده نپ–نپ میده–کته ضیافتلر، قنچه جبلک و تۉن، پۉستین، سلّه، جای نمازلر و نقد پولنی او–بو آدملرگه بېرمه‌دی، دېیسیز!
بو کوره‌شده نقد پولدن تشقری، جای و مُلکیدن هم بعضیلرینی ساتیشگه مجبور بۉلدی. سیلاونی یوتیش اوچون، ییللر بۉیی ایگنه بیلن ییققن لرینی، اېندی بۉلسه "پنج شاخ بیلن ساووریش"گه مجبور اېدی.
او، سیلاو آقیمی(جریانی)ده شونچه خرجلر آستیگه قالیب، بیر نېچه قتله یریم یۉلدن قَیتیب، سیلاودن واز کېچماقچی هم بۉلدی. لېکن هرگل(دفعه) دۉستی اۉتکیزبای اونی تشویق قیلیب، کېله‌جکده یم–یشیل باغ–راغلرنی کۉرسه‌تیب، اونی عزمیدن قَیترگن اېدی.
بونی قره‌نگ که چقان بېک‌نینگ آشیغی آلچی توریب، ایشی اۉنگیدن کېلدی و قیلگن برچه خرجلری و چېککن عذاب–تشویشلری اۉزی نینگ چوچوک مېوه‌سینی بېریب، نهایت او سیلاونی یوتدی و "وکیل!" بۉلیب سَیلندی.
او، اۉتکیربای‌نینگ مصلحت و مشوره‌لری بیلن اۉز موفقیتینی جوده کته بزم و ضیافت بیلن همه‌گه نان–آش بېریب، نشانله‌دی. اۉشه کونی، اوزاق–یقیندن کېلگن قوم–قرینداشلری، یار و دۉستلری و باشقه‌لر اونینگ یېلکه‌سیگه تۉنلر تشلب، بۉیینینی گل چمبرلر بیلن لیق تۉلدیلر!

www.ezgu.org

اؤشه کوندن باشلب او، شهر و قیشلاق آدملری تامانیدن چقان ببک ایمس، "وکیل صاحب!" دیب اته له باشلندی! بو عنوان اونگه جوده یاقیملی و لذتلی ایدی. هرگل "وکیل صاحب!" دیب خطاب بؤلگنیده، بیر قَبَت ایت(گوشت) آلر ایدی.

سیلاو موفقیتی نینگ هیجانلی و قووانچلی دَملری اؤتیب، هیجان و شادلیک حرارتی انچه پسه یدی. وکیل چقان ببک مرکزگه جؤنه‌دی و او ییرده کته بیر حویلینی آلیب، پارلمان ایشلریگه قتنشه باشله دی. چیرایلی و قیمت بها موتر، هیداوچی و قوراللی بیر ساقچی(قؤریقچی، بادیگارد)، بیر نیچه خذمتچی و بَکاوول دایم خذمتیده ایدی. ییر و کؤککه فخر ساتیب، اؤته آغیرلیک و صلابت بیلن یورردی!

اویده وکیل صاحب نینگ دسترخانی آچیق و کیم که حکومتگه بیرار ایشی و مشکلی بؤلسه، البته که اؤز وکیلی بؤلمیش چقان ببککه مراجعت قیلیب، اوندن یاردم سؤرردی. کؤپلری ایسه، کیچه–یو کوندوز ایشلری بَجَریلگونچه اؤز وکیللری‌نینگ قؤشخانه‌سیده یاتیب‌آلر ایدیلر!

وکیل چقان ببک بیر کیچه آدملرنینگ کیلیم–کیتیمی و اولرگه کیته دیگن خرجلرنی اؤیلب، اینیقسه سیلاوگه قیلگن مصرفلرینی هم ایسله گنیده باشیدن توتون چیقیب، قؤرقووگه توشدی. شونده وفادار دستیاری اؤتکیربای‌نی یانیگه چارلب، اونگه:

– اؤتکیربای دؤستیم! منه، سیلاونی یوتیب، وکیل هم بؤلدیم. شونچه کته مبلغ هم قؤلیمدن کیتیب، اوستیگه–اوستگ کیچه–یو کوندوز بو مهمانلرنینگ خرجی هم ورسره! ایندی بو وکیللیک مینگه نیمه بیره‌دی؟ فقط شو قووروق آتی و دبدبه سیدن باشقه هیچ نرسه یؤق–کو! یکه مردمگه بیرگن تؤنلریم‌نی سنه‌سک، بیر مینگته‌دن آشه‌دی! باشقه‌لرینی اویاققه قؤیه بیر، دیدی قیغولی آهنگده.

www.ezgu.org

شونده اؤتکیربای دېدی:

– اي دؤستیم، غم یېمنگ! مېنینگ حساب–کتاب و تخمینلریم‌گه کؤره، سیز وکالت جریانیده کمیده شو خرجلرینگیزنینگ بېش برابرینی تاپه‌سیز!

وکیل بؤله‌من، دېب یوگوریب یورگنلر، شونچه خرجلر قیلیب، اؤزلرینی "اؤتگه–سووگه اوریب"، وکیل بؤلیشگه اینتیلگنلری شونچه که مردمگه خذمت قیلیش یا هوس می اېدی؟

یؤق! اولر بو "وکالت"نی اېنگ یخشی و کؤپ سوت بېره‌دیگن اِینک(سیگیر)دېک بیلیب، بو یؤلگه شونچه سرمایه تیککنلر! بؤلمسه هیچکیم پولینی اؤز قؤلی بیلن شونداققینه کؤککه ساووره‌دیگن اخماق اېمس و باشی هم شیشمه‌گن!!

– اؤتکیربای، قیزسیز–اَ! بونچه پولنی بو قوروق آت بیلن قنداق تاپیشیم خداگه بېللی!

– وکیل صاحب، سیز کؤپ هم قیغورمنگ. اؤزینگیزنی قیینه‌منگ و تشویش هم قیلمنگ!

– تشویش قیلمه‌ی هم بؤله‌دی می؟! ایشانینگ، بعضاً اؤیلب، حتا کېچه‌لری اوخلالمه‌ی چیقه‌من!

– منه، مېنی أیتدی دېیسیز! سیز اؤز–اؤزیدن هم خرج قیلگن پوللرینگیز و هم بېرگن ساوغه‌لرینگیزنی نېچه برابر قیلیب آله‌سیز!

– قنداق آلر اېکن‌من!

– شاشمنگ، منه یخشیلب اېشیتینگ! مېن عادی و شونداققینه یوزه‌کی بیر حساب قیلیب بېره‌من!

– خؤووش‌ش، قنی اېشیته‌یلیک–چی؟!

– سیزگه أیتسم بیرینچیدن، وکیل بؤلگنلرگه دولت دراّو اؤن مینگ دالر موتر و او–بو نرسه‌لر اوچون بېردی!

www.ezgu.org

ایکینچیدن، هر آیده اۉرته چه حسابگه کۉره آیلیک و بخشیشلر همه‌سی بۉلیب ایکی مینگ دالر، بلکه کۉپراققه یېته دی. اگر شونداق عادیگینه حسابله سک، بېش ییل وکالت دوره‌نگیزده بونینگ اۉزی آزی بیلن (۱۲۰) مینگ دالر بۉله‌دی! منه، دولتدن آلگنینگیزنینگ اۉزی نقد (۱۳۰) مینگ دالر چۈنته‌گیزده!!

قره‌نگ، حتا سیز جلسه‌لرگه باره‌سیز می، بارمه‌یسیز می؛ بحثلرگه قۉشیله‌سیز می یا یۉق می، خلص کلام هرحالده شونچه نقد پول سیزنیکی!!

بولردن تشقری، اگر سیز وکیللر بیرآز حکومت بیلن تلاشیب، او–بو خرجلرنی کته راق و کۉپراق قیلیب کۉرستسنگیزلر، آیلیک و باشقه درآمدلرینگیز ینه هم کۉپه‌ییشی ممکن!

– خۉب، باشقه‌سی–چی؟!

– منه، اېندی سیز وکیل سیز. مرکزگه و أینیقسه اۉز شهر و ولایتینگیزگه بارسنگیز، هیچ بیر دعوت و ضیافت و هیچ بیر تۉی و بیره‌م سیزسیز اۉتمه‌یدی. اولوس، اۉز وکیلینی أیتمسدن علاجی یۉق.

– تۉیلر و ضیافتلرگه هم خبر بۉلدیک و باردیک دېبیلیک. اوندن نَریسی–چی؟!

– اوندن نَریسی شو که، بو مراسملرده باشقه اولوغوارلر قطاری اولوس اۉز وکیلی‌نینگ یېلکه‌سیگه هم بیر تۈن یا چېلک تشله‌مسدن علاجی یۉق! مبادا اولرنینگ فکریده بۉلمسه، مېن اولرنی متوجه قیله‌من!!

منه، اېندی بیرگینه میده و قیسقه حساب قیلسک، سیز بېش ییل وکالت دوره‌نگیزده کمیده ایکّی مینگته تۈن و چېلیک کییه‌سیز!

اېندی، سیزنی کۉرماقچی بۉلیب یا که ایشی توشیب کېله دیگنلرنینگ قۉی کېلتیرگنی کیم، قاپ–قاپ گوروچ(برنج) و صندوق–صندوق مېوه–چېوه کېلتیرگنی کیم، خلص باشقه ساوغه–سلاملرنی هم حسابلب چیقسک، حسابینی آلالمه‌یسز!

www.ezgu.org

– خۋب، بارینگ که شولرنینگ برچه سی بۉلیب، شونچه خرجلریمنی هم قاپله دی دېنگ. اېندی، بویاغی فقط "وکیل صاحب!" دېگن دبدبه لی قوروق عنوان بیزگه قالر اېکن–ده؟!

– یۉق، شاشمەی تورینگ. بو حسابلر حالی همەسی اېمس!

– قنداق؟!

– منه قۉلینگیزده دېپلماتیک پاسپورت. سیز سفرلرگه کېتەسیز. هر ایش فصلیده کمیده بیر قتله هم تشقری سفرده بۉلسنگیز، "جیب خرج" و سفریه نگیزنینگ اۉزی کۉپ پوللر بۉلەدی و سَیل و تماشالرینگیز هم تېکین!

چقّان بېک، اۉتکیربای نینگ هر بیر حساب–کتابینی اېشیتیب، آغزی تاباره ایلجه ییب، شَلپنگ بۉلیب ایکّی چېکه سیده آسیلیب تورگن قولاغلریگه قریب یېتەی، دېب قالدی!

او، اۉلتیرگن اۉرنیده بیر قۉزغەلیب، اۉزینی اۉنگلب، گَودەسینی اۉتکیربای‌گه بیرآز یقینراق قیلیب:

– اي ي اۉتکیربای، چیندن هم ذهنینگیز آتینگیزگه ماس اېکن–ده! انه بو نرسەلرنی اصلا اۉیلەمه گن اېکنمن. خۋب، انه شونداق باشقه یاقیملی و یاغلیق نرسەلرنی ینه هم أیتینگ–چی؟! دېدی ذوقله نیب.

– باشقه سی شو که، اگر مېنینگ سۉزیمنی اېشیتیب، مصلحتلریم گه قولاق سالیب، توزگن ریجەلریمگه عمل قیلسنگیز، کۉپ نرسه گه اېریشەسیز.

– قنداق قیلیب؟

– منه، دعوا و مشکللری بۉلگن یا که حکومتگه ایشی توشگن، أینیقسه کته چوکی و یوقاری منصبلر اشتیاقیده کوییب یورگن آدملرنینگ اۉزی بیز اوچون کته درآمد بولاغی!!

– بونیسی اېندی قنداق؟

www.ezgu.org

– بونیسی نی خودّی اؤشه درآمدلی چوکیلرده ایشلب یورگن پَیتلرینگیزدېک، مېنگه قؤییب بېرینگ!

– یخشی، شونداق بؤلسین!

– ویکیللر اؤز ولایتلری نینگ کته عملدارلری و درآمدلی چوکیلریگه کیشیلرنی مقرر بؤلیشیده کته نقشلری بار. کته خرجلر قیلیب، فلان ریاست و یا کته اؤرینلرگه مقرر بؤله‌یین، دېب یورگنلرنینگ سان–سناغی یؤق ....

وکیل چقان بېک، دؤستی اؤتکیربای نینگ بو عجایب و قووانچلی حساب–کتابلری و درآمد بولاقلرینی اېشیتیب، هم حیرتگه توشدی و هم یوره گیده قنده‌ی دیر قووانچدن تؤله بیر اِیلیق تینچلیک و خاطرجمعلیکنی سېزدی.

او، اېندی شونچه قیلگن خرجلری بېهوده کېتمه گنی و وکالت اؤرنی قنچه لر یاقیملی و ثمره لی اېکنلیگی گه ایشانچ حاصل قیلیب، کېله جک رېجه لرنی اؤتکیربای گه تاپشیریشنی نیت قیلدی و او بیلن خیرله‌شیب، یاتاغیگه باریب، بو کېچه‌سی تینچگینه اوخله‌دی!   (کابل– قوس آیی ۱۳۸۵)

www.ezgu.org

خرگوش!

دۉستلریمیزدن بیری ۱۳۸۴ –ییلی پارلمان سیلاولریده قَتنه‌شیب، اۉزینی ولایت شوراسیگه کاندید قیلگن ایدی. بونی قره‌نگ که، قرعه تشلنگنده او کیشی‌نینگ کاندید نشانی خرگۉش(قویان) چیقیب قالیبدی!

بو موضوعگه خوش‌ذوق و هزال دۉستلریدن بیری قیزیقیب، قوییده‌گی عجایب مصرعلرنی مطایبه طرزده أیتگن ایکن:

کېچه کۉریب‌سیز بیر توش — باشده بار مو عقل و هۉش!
اۉزیز اوســـــــــتادِ دانا — کانـدید نشانیز خــــرگۉش!

شوخ طبع و هزال شاعر اۉرتاقلریمیزدن بیری، کاندید قیلگن دۉستیمیزنینگ خوش‌بیچیم، کته‌راق گوده‌سی همده کېلیشگن قد و قامتی‌نی نظرده توتیب، ایکّینچی بیت‌نینگ مصرعلرینی قوییده‌گیچه أیتیبدی:

"بو قـــــد و قامـتـیزگه — سیزگه چیقیبدی خرگۉش!"

www.ezgu.org

«قافیه»نی قوِل دن بیرمنگ!

عروض وزنلری و ژانرلریده یازیله دیگن شعرلرده کوّپ مهم و نازک صنعتلرگه رعایه قیلیش ضرور بوّلیب، اولرنینگ هربیرینی نظرده توتمسدن علاجی یوّق. جمله دن "قافیه" کلاسیک شعرلرنینگ دیبیرلی برچه ژانرلریده مه اوّرین توته دی. شو باعثدن بوّلسه کېره ک، تذکره لرده شاعرلرنینگ قابلیتی و مهارتی حقیده سوّز یوریتیلگنده، "قافیه"ده قنچه لر ماهر و قابل ایکنلیکلری حقیده هم علیحده اعتبار بېریله‌دی.

غیاث هروي ناملی بیر شاعرنینگ قیزیق عادتی بار ایمیش. یعنی هرقنچه یخشی–یمان قافیه‌نی اوچره‌تسه، درّاو شعرگه کیرگیزر ایکن. شوباعث، دوّستلری اونگه "قافیه" لقب بېریب، "غیاث قافیه" دېیر ایکنلر!

شاعرلر اره سیده، اوّزگه لردن گقافیه" ایزلب قرض آلیش، حتی "قافیه" اوّغریلری توّغری‌سیده هم تذکره‌لرده خبر بېریلگنی حقیده نیمه دېیسیز؟!

اوّتمیشلرده "قافیه"گه اشدّی عشقی توشگن بیر شاعر بار ایکن. او چیرایلی "قافیه"لرنینگ شوقدر مفتونی ایکن که، اولرنی قنده‌ی بوّلمه‌سین، البته قوّلگه کیریترایکن، حتی شول بیلن بوّلسه هم! قره‌نگ که دوّستلری اونینگ بو عادتی(کسللیگی)نی بیلیب، قچان که پول کېره ک بوّلیب قالسه، چیرایلی قافیه لرنی تاپیب، عوضیگه اوندن پول اوندیرر ایکنلر! یا که ضیافت ایستگی بوّلسه، "قافیه"لرنی ضیافت عوضیگه اونگه تاپشیرر ایکنلر!

قره‌نگ که شاعرلر "قافیه" دستیدن نیِ–نیِ کوّیلرگه توشمس و نیِ–نیِ ایشلرنی قیلیشگه مجبور بوّلمس ایکنلر. لېکن بوکونگه کېلیب "آق شعر" و

اونینگ تورلری، شاعرلرنی عروش و قافیه "تضییقاتی"دن آزاد قیلدی و أینیقسه ینگی شاعرچه‌لر ابسه، بؤلمه‌غور قافیه‌سیز شعرلری بیلن اؤزلرینی بو گردابلردن بوتونله‌ی قوتقردیلر!

بیراق "قافیه" حقیده مېن سیزلرگه حکایه قیلماقچی بؤلیب تورگن واقعه یوقاریده گیلرنینگ بیرارته‌سیگه سِیره(هیچ) هم اؤخشه‌مه‌یدی. مېنگه ایشانینگ، "قافیه" طفیلی هیچ بیر شاعر بوتون ادبیات تاریخیده شونده‌ی کؤیگه توشمه‌گن، دېسم اصلا مبالغه بؤلمه‌یدی! منه اؤقینگ، بلکه سؤزیمگه ایشانرسیز:

میرزا اکه "زؤرمه-زؤره‌کی" شاعر بؤلسه هم، لېکن شعر و شاعرلیک‌نینگ اشدّی مخلصی و علاقمندی دیر. یعنی او کیشی‌نینگ شعر یازیشده اونچه‌لیک استعدادلری بؤلمسه هم، لېکن شاعر بؤلیش و شعر أیتیشگه اشتیاقلری جدا یوکسک و کوچلی! تؤغری انه شو اشتیاق کوچی، اولرنی شعریت نینگ پسکؤچه‌لری و چقمه-چوقور یؤللریگه سودره‌ب آلیب یوریبدی! نیمه بؤلسه هم، یوره‌کلریده گی تېنگری سالگن آزگینه شعر اوچقونی، "خرمننی کویدیریشده، اوچقون هم یېترلی" دېگنلریدېک، او کیشی‌نینگ یوره‌کلریده‌گی اؤشه اوچقونده کېچه-یو کوندوز کوییب، پیشیب یاتگنلر!

میرزا اکه‌میز کېچه‌نی کېچه دېمه‌ی، کوندوزنی کوندوز دېمه‌ی، سفر و حضرده، حتی که اویقولریده هم شعر أیتیب چیقر ایکنلر!

او کیشی، بعضی اؤتمیش شاعرلرنینگ تؤلیق ترجمهٔ حاللری یازیب قالدیریلگن بؤلمسه هم، ماهر تدقیقاتچیلر اولرنینگ شعرلریدن تیتکیلب، اولر حقیده کؤپ معلوماتلر کشف ایتگنلر، دېگن گپنی کیمدن دیر اېشیتگن یا که قه یېرده دیر اؤقیگن ایکنلر. شو باعث، ادبیات تدقیقاتچیلری آواره و سرسان بؤلمه‌سینلر، دېب او کیشی اؤلیملریدن آلدین، اؤزلری حقیده بیوگرافیک بیر شعر یازیب، کېله‌جک نسللرگه میراث قیلیب قالدیریشگه قرار قیلیبدیلر!

www.ezgu.org

میرزا اکه انه شو عجایب نیتنی عملگه آشیرش اوچون شعرنینگ مطلعی نی یازیشگه باشلبدیلر. معلوم که، شعرده مطلع جدا مهم بۉلیب، کېینگی بیتلرگه یېتکچیلیک قیله دی. شو باعث، مطلع جدا مضمونلی و هر نقطۀ نظردن پخته و چیرایلی بۉلیشی کېره ک. قیسقه سی شو که، میرزا اکه میز مطلع نی قوییده گیچه باشلبدیلر:

"اصل آتیم میرزا اکه، نواسۀ بابا یۉلداش‌من"

نیمه بۉلیبدی–یو مطلع نینگ ایکینچی مصرع سینی أیتماقچی بۉلگنده، الهام پری سی قاچیب، "قافیه" هم یۉقالیب کېتیبدی! شونده ی بۉلیب، مطلع توگه تیلمه ی قالیبدی. او کیشی اېسه اۉشه کون، تونی بیلن قنچه لر اورینسه لر هم، بیراق الهام پریسی کېلمه ی، قافیه هم بند بۉلگنیچه قاله بېریبدی و "یۉلداش" سۉزیگه مناسب قافیه تاپیلمبدی!

اېرته سی ینه "قافیه" اۉیلش بیلن کېچ بۉلیبدی و تون نینگ جیم– جیریتلیگی هم اولرگه یاردن بېرالمه ی، "قافیه" معماسی یېچیلمه ی، میرزا اکه‌نینگ تینچی بوزیلگنیچه قاله‌بېریبدی!

خلص، او کیشی نینگ اینتیلیشلری بیر هفته دوام اېتیبدی. اوشبو مدتده، میرزا اکه معمانی یېچیش اوچون "یۉلداش"گه قافیه داش بۉلیشی ممکن بۉلگن ماش، تاش، قاش، لاش، پاش، ... سینگری اۉنلب سۉزنی کاغذ یوزیگه قطار قیلیب یازیب قۉییبدیلر. لېکن اولرنینگ هېچ بیرینی مطلع نینگ بیرینچی مصرع سیگه یاپیشه دیگن ایکینچی مصرعگه اۉرنه تیش امکانی بۉلمبدی. قافیه یاپیشسه مضمون تۉغری کېلمس، اگر مضمون تۉغری بۉلسه قافیه ماس توشمس اېمیش! میرزا اکه نینگ شعر بولاغی توبدن قوریب قالیب، اۉزلری اېسه سِحر بۉلگندېک، گۉیا!!

نهایت ناچار احوالده قالگن میرزا اکه، "قافیه"نینگ تنگ گردابیدن

www.ezgu.org

قوتیلیش مقصدیده، شعریتده دایم او کیشی بیلن همنفس و همراز بۉلگن یقین دۉستیگه مراجعت ایتیب، مطلع نینگ بیرینچی مصرع سی یازیلگن کاغذنی اوزه‌تیب، اوندن نجات یۉلی، یعنی مطلع‌نینگ ایکینچی مصرع‌سی توگه‌تیشینی التماس قیلیبدی.

میرزا اکه‌نینگ شاعر دۉستیگه کیلسک، او اۉته هزّال، ظریف و شۉخ‌طبع کیشی بۉلگن. او بیر حاذق طبیب سینگری میرزا اکه‌نینگ دردی قنچه‌لر آغیر ایکنینی پیقب، درّاو کاغذنی آلیب اونگه نظر سالیبدی و اۉشه مجلس نینگ اۉزیده‌یاق فی‌البدیهه مطلع‌نی قوییده گیچه تکمیل قیلیبدی:

اصل آتیم میرزا اکه، نواسهٔ بابا یۉلداش‌من

آته‌م سُنّی، بابام سنّی، اما مېن قیزیل باش‌من!

میرزا اکه توگه‌تیلگن مطلع‌نی اۉقیب، اچّیق و هیجان بیلن دۉستیگه:

اې دۉستیم، سیز مېنی قیزیلباش قیلیب‌سیز–کو! دېبدی، اعتراض بیلن.

اونده دۉستی:

اې میرزا اکه، شعرده شونداق بۉله‌دی. ناچار بۉلگنینگیزده هندو بۉلینگ، جهود بۉلینگ، اما قافیه‌نی قۉلدن بېرمنگ!! دېب جواب بېریبدی.

شونداق قیلیب "قافیه" تنگلیگی گه اسیر قالگن بېچاره میرزا اکه میز، دۉستی‌نینگ محکم دلیلی‌گه کۉنیکیشدن اۉزگه چاره‌سی قالمبدی!

همه‌میز میرزا اکه دۉستی‌نینگ اوشبو چیگل معمانی ماهرانه یېچگنی‌گه قایل قالگن بۉلسک هم، بیراق مېنی بو موضوعده گی بیر مسأله اۉیلنتیریب قۉیدی. یعنی کېینگی نسل تدقیقاتچیلری میرزا اکه‌میزنینگ ترجمهٔ حالللرینی یازماقچی بۉلگنده، او کیشی‌نینگ مذهبی‌گه تېگیشلی مسأله‌نی اونینگ اوشبو شعری یوزه‌سیدن قنده‌ی حل قیلر ایکنلر؟!

www.ezgu.org

قیشلاغیمیزدن کاندید!

دیوانه قُول آتیگه ماس ذاتی هم تیلبه‌راق آدم ایدی. شونده‌ی هم بؤلسه، او جوده ادعالی و من-منلیککه بیریلگن آدم ایدی. بونی قره‌نگ که پارلمان سیلاولری مسأله‌سی مطرح بؤلگنده، او هم اؤزینی کاندید قیلیبدی!

آدملر اونینگ بو ایشیدن حیرتله‌نیب، بیرته-ایکیته‌لر اوندن:

- اوو دیوانه قُول، سیز نیمه اوچون اؤزینگیزنی پارلمانگه کاندید قیلدینگیز؟ دیب سؤره‌بدیلر.

دیوانه قُول ایسه:

- اي ي، همه جایدن کاندیدلر بار ایدی، بیزنینگ قیشلاغیمیزدن کیشی کاندید قیلمه‌گن ایدی. شو اوچون، قیشلاغیمیز قطاردن قوروق قالمه سین، دیب اؤزیمنی کاندید قیلدیم-ده، دیبیه جواب بیریگن ایکن!!

www.ezgu.org

تاکسی ماجراسی

اوییم بیلن ایشخانه‌م اره‌سی چمه‌سی ۷-۶ کیلومتر. افسوس که بو یؤلده شهر سرویسلری قتنشمه ی، اؤن روپیه(افغانی)لیک تاکسیلر باریب کېله‌دی. بو یؤنه‌لیش‌نینگ سؤنگگی بېکتی شهر کسلخانه‌لریدن بیری بؤلگنلیگی باعث هم تاکسیلر دایم قتنب توره‌دی.

مېنینگ ایشخانه م سؤنگگی بېکت(ایستگاه)دن بېری راقده و تاکسیده باریش-کېلیش مېن اوچون جوده قوله دیر. بیرکونی معمولگه کؤره ایشگه باریش اوچون نوبتده تورگن تاکسیلردن بیرنینگ آلدینگی اؤریندیغیگه اؤلتیردیم.

مېن تاکسی‌نینگ بیرینچی و یگانه یؤلاوچیسی ایدیم. شو پَیتده بیر ییگیت، ۸۰-۷۵ یاشلی چال نینگ قؤلتیغیدن اوشلب تاکسی گه آلیب کېلدی. اولر بیلن اؤرته یاشلی بیر عیال هم بار ایدی. چال قرّیلیک و کسللیگی باعث، ییگیت یاردمی بیلن زؤرغه و سېکین هینقیللب، نالش قیلیب ارقه گه اؤلتیردی. یانیده عیال و اونینگ یانیده ایسه ییگیت اؤلتیردی.

کؤپ اؤتمه ی چارشانه و قارنی کته سېمیز بیر کیشی کېلیب

www.ezgu.org

آلدینگی اۋرینده مېنینگ یانیمده زۋرغه اور–تیقّی قیلیب اۋلتیردی. اونینگ گوده‌سی شوقدر کته اېدی که، مېنی خسدېک قیلیب هیداوچی تامان سوریب، اۋزی آلدینگی چوکینی بوتونله‌ی اېگلله‌دی. مېن اېسه ایکّی چوکی اره سی و مۋترنینگ گېری و آهن بیریکی اوستیگه تۋغری کېلیب قالدیم!

مېن ناتینچ بۋلیب، هیداوچی‌گه:

اېندی هیده‌نگ، کېته‌یلیک! دېدیم!

صبر قیلینگ، ارقه‌گه ینه بیر کیشی کېلسین!

ارقه‌ده اوچ کیشی بۋلدی–کو!

یۋق، او یېرده تۋرت کیشی اۋلتیره‌دی!

مېن اۋلتیرگن جای جوده ناقوله ی و ناتینچ اېدی. ایاغیم چومیش بۋلیب، ییغیلیب قالگن اېدی. شونده هیداوچی بو حالیم‌نی کۋریب، یوره‌ گی کویدی شېکیللی، سۋل(چپ) ایاغیم‌ نی قۋلی بیلن گېرنینگ اوستیدن زۋرغه کۋته‌ ریب، اۋزی تامان اۋتکزدی! بو بیلن، مېنینگ بیر ایاغیم حالیگی سېمیز آدم تامان و ایکّینچیسی اېسه هیداوچی تامانده توریب، گېر و آهن بیریک دسته لری ایاقلریم اۋرته‌سیده ایکی قازیقدېک، تیک تورگن اېدی!

شو پَیتده خیریت که تۋرتینچی آدم هم تاپیلدی. تصادفگه کۋره او هم گَوده‌ لی و سېمیز آدم اېدی. او، چال و همراهلری‌ نینگ آه و وایلریگه قره مه ی، زۋرغه اولرنی سوریب، یانلریگه اۋزینی تیقیب

جایلشتیردی و گَوده‌سی‌نینگ بار آغیرلیگینی یانیده‌گی ییگیتگه تشلب، بیرنبچه قتله تاکسی‌نینگ اپشیگی‌نی قتّیق اوریب، یاپماقچی بؤلدی. بیراق هرگل اونینگ گوده‌سی و کییملری اپشیککه مانع بؤلر ابدی.

ییگیت نینگ یاردمی هم فایده قیلمه دی. شونده هیداوچی توشیب باریب، حالیگی چَرچب هرسیللب اؤلتیرگن سپمیز آدمگه:

قنداق آدم‌سیز، بیر اپشیکنی هم یاپالمه‌ی‌سیز! دپدی. کپین او گوده لی آدمگه: اؤزینگیزنی یخشی ایچکریگه آلینگ، دپب اپشیکنی ضرب بیلن شونداق هم قتّیق یاپدی که، تاکسی خودّی بیر چوقورلیکدن لوچّیب اؤتگندپک، برچه میز بیر–بیریمیزگه تپگیب کپتدیک! شونده حالیگی کسل چال‌نینگ آخ و وای نالش و اعتراضی چیقدی.

هیداوچی خودّی هیچ نرسه بؤلمه‌گندپک چال‌نینگ اعتراضلی نالشلریگه قره مه ی، اؤرنیگه کپلیب اؤلتیردی. او کلیدنی جایی‌گه تیقیب بوره‌دی. مؤترنینگ ماشینی "غِر–غِر" قیلیب اؤچدی. هیداوچی ینه کلیدنی بوره ب، ماشیننی سلف اوردی. بو گل ماشین چالان بؤلیب، بیراق تاووشی توماو (زکام)گه چلینگن کسل آدم یؤتلگنیدپک، اوزیلیب–اوزیلیب چیقر ابدی. هیداوچی اپسه اکسیلیترنی تپز–تپز باسیب، مؤترنی ریز ببرر ابدی. شونده ماشین‌نینگ تاووشی اوزیلیب–اوزیلیب "تر–تر" قیلیب چیقدی و تاکسی هم خودّی سوو یوزیده‌گی میده قایقچه نی سوو تؤلقونلری قیمیرلتگنی کبی سیلکینیب تورر

ایدی.

شسو پَیتده کوتیلمه گنده "تَرَق" ایتیب، کوچلی بیر پارتلشگه اؤخشش تاووش چیقیب، تاکسینی لرزه‌گه تشله‌دی. مین و یانیمده‌گی کته قارِن آدم، ینه اتحاری پارتلش بؤلدی شیکیللی، دیب بی اختیار گوده لریمیزنی ایلگری بوکیب، باشیمیزنی قویی‌گه ایگدیک! ارقه دن حالیگی چال، عیال و باشقه لرنینگ هم اره لش–قوره لش تشویش و اضطرابلی تاووشلری ایشیتیلدی. چال ایسه نالش و قلتیراق سیس بیلن:

توبه، بو شؤخ باله لرنینگ پتاقیلری قؤلیدن شو یېرده هم تینچ ایمس کیشی، دیب اولرنی قرعه‌ی باشله‌دی. (چال‌نینگ قولاغی بیرآز آغیرلیگی باعث، چیققن تاووشنی یخشی ایشیتمه‌گن ایکن)

شونده هیداوچی کولیب:

چؤچیمنگلر، قؤرمنگلر! بو نې پارتلش ایدی، نې پتاقی–متاقی. مؤتریم "تیل بند" قیلدی، دیدی! کیین، تانک تیلل‌رنی "غوت–غوت" قیلیب سؤکیب:

بو شدرلعنتلر و ...لر خراب تیلل‌رنی ساتیب، برچه مؤترلرنی ایشدن چیقه ره دیلر. بیرته سؤره یدیگن آدم نینگ اؤزی یؤق! دیب قؤشیمچه قیلدی.

مین بؤلسه:

ایندی بؤلگن ایش بؤلدی، جؤنه‌نگ، بیزگه کیچ بؤلدی، دیدیم.

هیداوچی مۆترینی ینه بیر نېچه قتّیق-قتّیق ریز بېریب، ماشین نینگ تاووشی بیرآز عادي بۆلگنده، اۆنگ(راست) قۆلی بیلن گېرنی اوشلش اوچون ایاقلریمنینگ اویاق-بویاغی‌نی پشەلەدی.

مېن اېسه بیرآز جیرکەنیب، اونینگ قۆلینی ایاقلریم ارەسیدەگی گېر اوستیگه قۆیدیم!

هیداوچی گېرنی اوشلب بیر-ایکی حرکت بېریب، اونی اۆزگرتیرماقچی بۆلدی. بیراق، گېر اۆز اۆرنیدن اصلا حرکت قیلمەدی.

هیداوچی بو گل گېرگه باقیب، بار کوچی بیلن اونی سوریب ایکّینچی‌سیگه تشلەماقچی بۆلدی. لېکن گېر قنچه قَر-قور قیلسه هم اۆرنیدن قیمیرلەمەی، باشقەسیگه توشیش امکانی بۆلمەدی.

شونده هیداوچی اچّیق بیلن، تیلینی بیرآز آغزی‌نینگ بیر چېتیدن چیقه ریب، تیشی بیلن تیشله گن حالده ایکلّه قۆلی بیلن گېرگه تیرمه شیب، اونینگ قَر-قورینی چیقردی و زۆرغه ایکّینچی سیگه توشیردی. شونده تاکسیچی مېنگه باقیب، دېدی:

بو گېر مۆترنینگ اۆزی نیکی اېمس. شو اوچون تېز بېریگه حرکت قیلمه‌یدی!

نېگه اېندی؟!

سیزگه أیتسم، بو مۆتریم "هفت پدره"! بادی سی "والگا"نیکی؛ ماشینی اېسه "تویوتا"؛ پمپر و گلگیری "اوپل" و ...! لېکن، سیز بونینگ "بادی‌سیگه قره‌منگ، کشی‌گه قره‌نگ!" بلکه سیز یخشیراق بیلرسیز،

www.ezgu.org

ذاتاً "پیوندلیک" و "دورگه" نرسه‌لر جوده یخشی و کوچلی بۆله‌دی. منه خچیرنی آله یلیک. بو جانور آت بیلن اېشک نینگ قاووشیشیدن توغیله‌دی. بیراق ایکّله‌سیدن هم کوچلی و چیدملی دیر! یا که "پیوند" قیلینگن مېوه‌لی درختلرنی کۆرینگ. بولرنینگ مېوه‌سی جوده مزه‌لی و حاصلی هم مۆل–سۆل!

اېندی مېنینگ بو جانور "هفت پدره" مۆتریم هم شونداق. بو جانور انه شو توریشیده ۲۰–۱۵ ییلدن بېری تینمه‌ی خذمت قیله‌دی و مېن بیلن عایله م نی باقیب کېله دی! کته اۆغلیم شو جانور بیلن همیاش! بیلمه دیم بونی آلدیم، او توغیلدی می یا که او توغیلدی بو جانورنی ساتیب آلدیم می! انیق بیلمه ی من، لېکن خاتینیم گه انیق معلوم!

مېن اېسه ایلجه ییب، باشقه لر بیلن جیمگینه هیداوچی نینگ قیزیق سۆزلرینی اېشیتیب، او کۆپ اېزمه‌لیک قیلمه‌ی، بیزنی تېزراق مقصدیمیزگه یېتکزسین، دېب ایندەمەی اۆلتیردیم.

بیزآز یۆل باسیب، باشقه مۆترلر بیلن بیزنینگ تاکسی هم تۆختب قالدی. ینه نیمه بۆلدی؟ دېب سه‌لگنده، هیداوچی:

منه کۆرمه‌ی‌سیزلر می، یۆل بېرک(بند)، دېدی!

چیندن هم بیز چارراهه‌نینگ یقینی‌گه کېلیب تورگن اېکن‌میز. قره سک، تۆرت یاقدن اۆنلب مۆتر نوبتسیز کېلیب، بیر–بیرلریگه شونداق هم قۆشیلیب–چتیلیب کېتگن اېکن که، اوست–باشلریگه

مؤترلرنینگ توتونی، چنگ و توپراغی اؤلتیرگن بیر نېچه کؤریمسیز ترافیک هم مؤترلرنینگ بو عجایب تؤقیمه سینی آچیشگه قُربلری یېتمه‌ی تورگن ایدی.

اخیر، بیزنینگ پایتختیمیز بوتون دنیا پایتختلری اره‌سیده عجایب خصوصیتی بیلن یگانه و ممتاز–ده.

نیمه دېیسیز می؟

یعنی کابل شهری، چارراهه لریده ترافیک چراغلری بؤلمه گن دنیاده گی یگانه پایتخت دیر. هېچ بؤلمه گنده شو نرسه اوچون هم دنیاده بیرینچیلیک و یگانه لیکنی قؤلگه کیریتگنیمیزدن قوونیب، فخرلنسک ارزییدی!

قیسقه‌سی، هیداوچیلر چیدمسیزلیک بیلن کېتمه–کېت بلند هارن قیلیب، هرکیم اؤز آلدیده‌گی مؤترلرنی ایما–اشاره، چراغ، هارنلر و حتی قؤللری بیلن حرکت قیلیشگه اوندر ایدیلر. بو هارنلر و تورلی سېسلر، گدایلر و مؤترلرنی اویاق–بویاغیدن اؤتیب یا اونی تازه‌لب یورگن میده باله‌لرنینگ پول طمع‌سیده چیقه‌ره‌دیگن تورلی آهنگده‌گی تاووشلری و "قیی–چوو"لری همه سی قؤشیلیب، خودّی نوروز یا که بیره م کونلریده‌گی باله‌لر تؤپلنگن سیلگاه‌نی ایسله‌تر ایدی!

باشینگیزنی آغریتمه ی، او حالده هېچکیم نینگ بیر قریچ هم ارقه یا ایلگری کېتیشگه امکانی یؤق ایدی. شونده برچه مؤترلرنینگ ماشینی ریز بېریلگنده، فضا توتوندن تؤلیب، مؤترده گیلر شیشه لرینی

كۆته ريشگه مجبور بۆلديلر. بيز هم بو ايشگه مجبور بۆلديک. لېکن حاليگى کسل چال اۆلتيرگن تاماندەگى شيشه نېگه دير كۆتەريلمەدى. چال توتوننى تنفس قيليب، کېت مه–کېت "توخ–توخ" قيليب، نفش آليشى قييىنلشدى. شونده، او مينگغيللب هيداوچيدن شيشەنى كۆتەريب بېريشنى التماس قيلدى. هيداوچى اېسه اونگه بير پيچتاب‌نى اۆزەتيب:

آته، بير قۆلينگيز بيلن شيشه نى يوقارى كۆته ريب توريب، ارەليغى‌گه بو پيچتابنى تيقسنگيز، شيشه تورەدى، دېدى!

بېچاره چال قلتيراق قۆلى بيلن شيشه‌نى كۆته‌رالمه‌دى. اونگه يانيده گى عيال ياردم بېردى، بيراق چال اۆشنده هم پيچتابنى هيداوچى أيتگن تېشيككه كيريته‌آلمه‌دى!

شونده هيداوچى کنايى آهنگده:

اې آته جان، تيار تېشيككه بير نرسەنى تبقالمەسنگيز مېن نيمه دېى!! دېب پيچتابنى چالدن آليب، اۆزى تېشيككه تيقيب شيشه‌نى كۆتەريب قۆيدى.

چالگه هيداوچى‌نينگ کنايه‌لى سۆزى جوده آغير باتدى. شونده او چيدالمەى:

اوکه م، بيزلر هم ياشليگيميزده تاغنى تلقان قيله‌ديگن ييگيت اېديک. سېنى هم تېنگرى بيزلرنينگ ياشيميزگه يېتكزسين، اۆشنده ياشليک و قرّيليک‌نينگ نيمه‌ليگينى بيليب آله‌سن، دېدى توخ–توخلب!

شو پَيتده شکر که يۆل آچيلدى. بيز اېسه اۆز يۆليمیزنى دوام

اپتیردیک. ایشخانه م گه چمه سی ایکی-اوچ یوز متر قالگنده، یانیمده گی حالیگی سپمیز کته قارن آدم توشماقچی بۆلیب، هیداوچیدن تاکسی نی تۆخته تیشنی ایسته دی. هیداوچی تاکسینی یۆل‌نینگ بیر چپتیده تاختتدی و یانیمده‌گی سپمیز آدم اپشیکنی آچیب توشماقچی بۆلدی. بیراق اونینگ بیر-ایکّی اورینیشی فایده‌سیز بۆلیب، اپشیک آچیلمه‌دی.

هیداوچی اونگه:

اپشیک‌نینگ دسته‌سینی اۆز تامانینگیزگه تارتیب توریب، تنه‌نگیز بیلن اپشیککه زۆر بېرینگ! دېدی.

سپمیز آدم هیداوچی‌نینگ أیتگنیدېک قیلدی. بیراق نتیجه‌سیز بۆلدی. او حتی کته و یۆغان گَوده‌سینی مېن تامان آلیب، بار کوچی بیلن اۆزینی اپشیککه اوردی. شونده اگر هۆکیز بۆلگنده هم بونداق ضرب بیلن اوریلگنده، نیچه یومه‌لب کېتر ایدی! لیکن بو حرکت بیلن تاکسی قتّیق قیمیرلب کېتدی-ده، اپشیک همان آچیلمه‌دی!

سپمیز آدم‌نینگ باش-یوزلریدن تېر آقیب، اۆزی اپسه چرچاغدن هرسیللب قالدی. شونده هیداوچی ینه "غِت-غِت" قیلیب:

بوگون نیمه بلا بۆلدی اۆزی! هېچ بیرینگیزنینگ قۆلیدن بیر ایش کېلمه یدی. بیرینگ اپشیکنی یاپالمه ی، بیرینگ شیشه نی کۆته رالمه ی، اپندی اپسه باشقه بیرینگ اپشیکنی هم آچالمه ی قالدینگلر-توبه! دېب جلودن توشدی و اورا-اور فیلملری نینگ باش

قهرمانلری کبی کۉکسینی ایلگری چیقرگن حالده گېرده‌ییب، بو تامان کېلدی.

هیداوچی، قۉلینی اېشیک اوشله گیچی(دستگیره سی)گه قۉییب مغرورلرچه: اکه منه بونداق تارتسنگیز بۉلمه‌یدی می، دېب اۉزی تامان تارتدی. بیراق اېشیک آچیلمه‌دی!

هیداوچی بو گل بار کوچی بیلن ینه بیر نېچه قتله اېشیکنی آچماقچی بۉلیب، اوشله گیچ نی تارتدی. بیراق اېشیک خودّی ولدینگ بۉلگندېک، یاپیقلیگیچه قالهبېردی!

بو اورینیشلر و خجالت نتیجه‌سیده هیداوچی‌نینگ باش–ایاغیدن تېر آقه بېریب، او اېسه گاه قۉلیده‌گی کیر صافی‌سی و گاه هم یېنگی بیلن یوز–پېشانه سی و بورنینی اریتیب تورر ایدی. باره–باره او چیدمی نی قۉلدن بېریب، اچّیق بیلن تیلی نینگ تگیده بیله دیگن بار سۉکینج لرنی تاکسی نینگ آته–بابالریگه تۉکیب ساچدی! او، بیر ایاغینی تاکسی‌گه تِره‌ب، اوشله گیچ نی محکم توتیب، اۉزی تامان زۉر بېریب تارته باشله دی. شونده تاکسی و ایچیده گی بیز یۉلاوچیلر خودّی سوو یوزیده‌گی قایقدېک سیلکینیب تورسک هم، بیراق اېشیک خودّی آچیلمسلیککه آنت(قسم) ایچگندېک، اصلا آچیلمه‌دی!

شو ترت و کش جریانیده کوتیلمه گنده اوشله گیچ سوغریلیب کېتدی و هیداوچی بار آغیرلیگی بیلن ارقه سیگه، سرککه آتیلیب ییقیلدی!

www.ezgu.org

او زۉرغه یېردن توریب، آغریگن یېرینی قۉلی بیلن آوقه لب، اېشیک‌نینگ حالی هم یاپیقلیگی‌نی کۉریب، اچیق بیلن آغزیده‌گی بار توفی‌نی یېرگه توفله‌دی–ده، تیلی‌نینگ تگیده بیر نیمه‌لرنی شیبیرلب، تاکسینی بیر تېپدی!

او مېن تامان کېلدی و قۉلیده‌گی حالیگی اوزیلگن اوشله‌گیچ‌نی مېنگه کۉرسه‌تیب:

بو اۉشله گیچ "فورد"نیکی. شو باعث، گاهیده بېسورلیک قیلیب، آچیلمه‌ی قاله‌دی! اېندی بیران مستری تاپیب، اېشیکنی آچتیرمه‌سم بۉلمه‌یدی، دېدی!

مېن اېسه بو وضعیتنی کۉریب، هیداوچی تامان اونینگ یاردمی بیلن اۉزیم‌نی زۉرغه چیقه‌ریب، تاکسی‌دن توشدیم! و حالیگی سېمیز و کته قارن آدمگه قره‌ب:

اې آغه ینی، اېشیک آچیلماقچی اېمس شېکیللی. یخشی سی سیز هم مېن توشگن یۉلدن توشینگ! دېدیم.

شونده ارقه‌ده‌گیلر هم سۉزیمنی تصدیقلب قۉیدیلر. هیداوچی هم اونی خودّی مېن توشگن یۉلدن توشیش‌گه اونده‌دی.

سېمیز و کته قارن آدمگه هیداوچی تاماندن توشیش قنچه لر قیین بۉلسه هم، او زۉرغه اۉزینی اۉشه تامان سیلجیتماقچی بۉلدی، بیراق قیلالمه دی. هیداوچی اونگه یاردم بېرماقچی بۉلیب، بونداق قره سه، اونینگ کۉیلگی همده اېگنیده گی کورتی سی نینگ اېتکلری

www.ezgu.org

تاکسی‌نینگ ایشیگی اره‌سیده قالگن ایکن!

بونی قره‌نگ که، ایندی ایشیک آچیلمس و کییملر هم ایشیک اره‌سیده قالگن ایدی. اولرنینگ ییچیش امکانی هم یۉق و کییملرنی قیرقیشگه ایگه سی نینگ یوره گی بۉلمس ایدی. سیمیز آدم، هیداوچی‌نی هم، تاکسی‌سینی هم سۉکه‌باشله‌دی...!!

مین ایسه کیچیککنیم باعث، بو واقعه‌نینگ عاقبتی نیمه بیلن توگه‌شی‌گه قره‌مه‌ی، ایشخانه‌م تامانگه یۉل آلیب کیتدیم!

کابل–عقرب ۱۳۸۵

www.ezgu.org

مکان (بیت الخلا)لر رازی!

بیرپیَتلر تلویزیونده عجایب و قیزیقرلی کیچیک بیر تمثیلی پارچه‌نی کۊریب، برچه‌لر کولیب، عین حالده اونی مبالغه، دېب اۊیلر اېدیلر. او تمثیلی پارچه شوندن عبارت اېدی که بیر کیشی کته یۊل بۊیی پیاده‌رونی اریقچه‌گه اۊخشش قازیب باره‌یاتیب، ارقه‌سیدن اېسه ایکّینچی آدم او قازیب چیقرگن توپراقلرنی قَیته‌دن اریقچه‌گه تشلب، تۊلدیریب بارر اېدی!

شونده یۊلاوچیلر اولرنینگ بو عجایب ایشیگه حیرت بیلن باقیب، جمله‌دن بیر کیشی ایکینچی آدمدن:

اي اوکه، نیمه اوچون بو یېرنی بیرینگ قازیب، باشقه‌نگ اونی قیته‌دن تۊلدیریب باره‌یاتیب‌سیزلر؟! دېب سۊره‌بدی.

تۊلدیرووچی کیمسه اېسه:

بو ایشنی بیز اوچ کیشی اجاره آلگنمیز. بریمیز قازه دی، ایکینچی‌میز کېبل تارته دی و مېن اېسه اونی قیته‌دن تۊلدیره‌من.

کېبلچی‌میز کېلمه‌گن. شو باعث،او آدم اؤز ایشینی بَجَریب قازماقده و مېن هم اؤز ایشیمنی قیلیب، تؤلدیرماقده‌من! دېبجواب بېریبدی.

اؤشه پَیتلر تلویزیونده کؤپینچه شو پارچه قؤییلر ایدی و بیز کؤرووچیلر اېسه اونی کؤریب،اؤلکه میزنینگ بونداق سرانجامسیز و کولگیلی ایشلریگه هم کولیب، هم اَچینر اېدیک. حتی کؤپلر اونی شونچه که کؤنگیل آچر کومیدی پارچه صفتیده کؤریب، هه–هه لب کولیشدن اؤزگه نرسه‌نی اؤیله‌مس اېدیلر.

بو پارچه کؤرینیشده قنچه لر مبالغه لی و کولگیلی بؤلسه هم، بیراق اونینگ تگیده جامعه‌میزده گی جوده کته حقیقت یاتگن ایدی. مېن بو حقیقتنی ینه بیر قتله، بیراق باشقه بیر شکلده کؤردیم. بو گل، مسأله‌نی شونچه که تلویزیو پرده‌سیده هنرمندلر تامانیدن اېمس، بلکه حقیقي یؤسینده تورموش ساحه‌سیده یقّال کؤردیک!

سیز سؤزیمگه ایشانمه ی، بلکه اویقونگیزده کؤرگن‌سیز دېرسیز. بیراق مېن کؤرگن نرسه تمثیلی پارچه گه اؤخشش، اما چین حقیقت دیر. هه، اویغاقلیکده کمینه‌نینگ اؤزی منه شو ایکّی گناهکار کؤزلریم بیلن کؤریب، بار حواسیم بیلن سېزگن‌من.

ایشانمه سنگیز منه مېن کؤرگن نرسه نی آقیزمه ی–تامیزمه ی، هیچ بیر مبالغه‌سیز أیتیب بېره‌من. اؤشنده بلکه ایشانچ حاصل قیلرسیز.

www.ezgu.org

بیز ۱۳۸۴–ییلی یاز فصلیده پارلمان سَیلاولری جریانیده ولایتیمیزنینگ کؤپلب شهر و قیشلاقلرینی قدم مه–قدم یوریب کؤردیک. بو سَیر و سفر آقیمیده کؤپلب قیزیقرلی نرسه‌لر قطاری عجایب بیر نرسه گه هم گواه بؤلدیک. قیشلاقلردن بیریگه یقین بؤلگنیمیزده ایکی–اوچته اِسکرگن ییرتیق خیمه‌نی کؤردیک. اولر ایچیده توپراقلرگه بولنگن، ییر اوستیگه اؤلتیرگن اؤقووچیلر بار اِیدی. بو خیمه‌لر درواقع قیشلاق مکتبی‌نینگ صنفلری اِیدی!

صنفلردن چمه‌سی ۵۰ متر نریراقده سمنت، تاش و پیشیق خشتدن قوریلگن مکانلر بناسی آدملرنینگ دقتینی اؤزیگه تارتر اِیدی. مکانلرنینگ اِشیگی تیمیر، اوستی اِسه آهنپؤش قیلینگن اِیدی!

بیز بو تامانده باله‌لر درس اؤقییدیگن ییرتیلگن اِسکی خیمه‌لر (صنفلر) و او تامانده کانکریت، آهنپؤش و تیمیر اِشیکلی آپّاق بؤیَلگن مکانلرنی کؤریب حیرتده قالدیک و بی‌اختیاراِسیمیزگه "ایچکریده اؤن یؤق، تشقریده قؤش تندیرا!" دیگن دانا خلقیمیزنینگ حکمتلی سؤزی کیلدی.

بیز اؤشه زهاتی بو عجایب ایش‌نینگ سببی‌نی بیلمه‌دیک... باشقه کونی سفریمیز چاغیده قیشلاقلردن بیریده ینه بیر مکتبگه اوچره‌دیک. بو مکتب‌نینگ حالی ایلگرگی مکتبدن هم قیزیقرلی اِیدی.

قنداق؟! دېسیزمی؟

اونده اېشیتینگ: بو مکتب نینگ بېچاره اۋقووچیلریگه حتی اېسکی و ییرتیق خیمه لر هم یۉق اېدی. باله لر یاز فصلی نینگ جزیره مه ایسّیغیده، یېرگه اۉلتیریب درس اۉقیماقده اېدیلر. بیراق قیزیغی شونده اېدی که، عیناً ایلگری حکایه قیلگن مکتب نینگ مکانی دېک بو مکتب نینگ یقینیده هم کانکریت، آهنپۉش، تېمیر اېشیکلی آیّاق مکانلر بار اېدی!

بیز بو حالنی کۉریب، ایلگرگیدن هم کۉپراق حیرت و سینچکاولیگیمیز آشدی. لېکن هرقله ی شۉرپېشانه اۋقووچیلر درسلرینی ناقوله ی یېرده اۉقیسه لر هم، بیراق لااقل بو چیرایلی مکانلرگه باریب، بیرآز تینچراق و راحتراق "رفع حاجت" قیلسه لر، شونیسی قه‌یېرده، دېب اۉزیمیزنی تسکین بېردیک!

بیراق بو حالی همه سی اېمس اېدی. چونکه بو قیشلاقدن اۉتیب، پالیزلر و دَیمه اېکینلر بۉیلب کېتیب، آبادانچیلیک توگه‌دی و چۉل و بیابانگه یېتدیک. بیرآز یۉل یوریب، هېچ بیر آبادلیک بۉلمه‌گن و آدم ذاتی یشه‌مه‌یدیگن قویّه–قوروق انه شو چۉل نینگ اۉرته‌سیگه یېتگنیمیزده، اوزاقدن آپاق و نسبتاً کیچیک بیر بنا کۉریندی. یخشی یقین یېتیب باریب قره سک، نې کۉز بیلن کۉره یلیک که او هم

www.ezgu.org

ایلگریگی مکانلرگه اۉخشش پخته، آهنپۉش و تېمیر اېشیکلی بیر مکان اېکن!

بونیسی اېندی برچه‌سیدن قیزیق بۉلدی. برچه‌میز چیندن هم حیرت و سینچکاولیک دېنگیزیده چۉمیب کېتدیک! بیر–بیریمیزدن قنچه‌لر بو عجایب ایش‌نینگ دلیلی یا که رازینی سۉره‌سک هم، بیراق هېچکیم بو حیرتلنرلی نرسه‌نینگ رازی یا که دلیلی‌گه بیراق قانیقرلی نرسه تاپالمه‌دی. ایلگرگی قیشلاقلرده بیرته–ایکیته‌دن سۉره‌گنیمیزده، اولر قاش و یېلکه‌لرینی قیمیرله‌تیب: بیلمه‌دیک، بیر نېچه آدم کېلیب، هېچکیم‌دن سۉره‌مسدن منه شو مکانلرنی قوریب کېتدیلر، دېدیلر!

بو مکان هم خودّی باشقه‌لردېک بیر نقشه و اۉلچمده چیرایلی قیلیب قوریلگن اېدی. مکانلرنینگ شینملیگی و چیرایلی لیگینی کۉریب، هرقنداق آدمنی هم هوسی کېلیب، اونگه کیریب، "طهارت سیندیرگیسی" یا "رفع حاجت" قیلگیسی کېلر اېدی!

چیندن هم بیزنینگ یۉلداشلریمیز، چۉلده گی مکانلرنی کۉریب، چیدالمه‌ی باریب فایده‌لندیلر!!

بیله‌من، بو سطرلر ارقه‌لی اوشبو فانتاستیک(تخیلی) داستانلرگه اۉخشش حکایه‌نی اۉقیب تورگن سیز عزیز اۉقووچی هم خودّی بیز کبی بو چیرایلی مکانلر قوریلیشی نینگ رازینی بیلماقچی بۉلیب

توریب‌سیز و بونداق ایش، قنداق بؤلیشی ممکن؟ دیب تورگن‌سیز!

چیندن هم بیرینچی و ایکینچی مکانلر هیچ قنداق تعمیر و صنفگه ایگه بؤلمه‌گن مکتبلرده، اؤقووچیلر فایده‌له‌نیشی اوچون توجیه بؤله‌دیگن دلیل بؤلسه–ده، بیراق بو قویه–قوروق چؤلگه کیلیب، بونداق پخته مکانلرنی قوریشده قنداق بیر راز بار ایکن، دیب اؤیلاوگه توشه‌دی کیشی.

بیز اوچون بو رازنی ییچیش و مسأله نی آیدینلشتیریش جوده قیزیق ایدی. شو اوچون، بیر نیچه قیشلاققه باریب، أیریم یاش–اولوغلر، امامل‌ر و قیشلاق باشلیقلریدن منطقه لریده گی قوریلگن بو عجایب مکانلر حقیده سؤره دیک. نهایت، بو معمانینگ ییچیمی تاپیلدی.

أیتیشلریچه، طرار و جرار "اینجو"لردن بیری، قنداق دیر یؤللر ارقه لی بیر نیچه ولایت مکتبلری اوچون "مکان" قوریش پروژه‌سی‌نینگ امری و بودجه‌سینی آله‌دی. "مکان" قورووچی "اینجو" سرعت بیلن پروژه‌نینگ ریجه‌لشتیریب، برچه مکتبلر اوچون ایخچم، پخته و چیرایلی مکانلرنینگ نقشه سینی توزه‌ دی و درآو قوریلیش ایشلرینی باشلب ییباره‌دی!

ایندی کؤپلب قیشلاقلرنینگ مکتبلری اوروشلرده معرفتگه

www.ezgu.org

قرشی یاووز کوچلر تامانیدن بوزیلیب، کویدیریلیب، حاضر تعمیرگه ایگه ایمس ایدیلر. اینگ بختلی اۆقووچیلر فقط بیر نیچیته خیمه‌گه ایگه ایدیلر. أیریم ییرلرده حتی مکتبدن اثر هم یۆق ایدی و حالیگچه تأسیس ایتیلمه‌گن ایدی. بونی قره‌نگ که انه شونداق بیر پَیتده مکان قورووچی چَوتار "اینجو" جایلرده مکتب بۆلگن یا بۆلمه‌گنی‌گه قره‌مه‌ی، پخته و اساسي "مکان"لر قوره‌باشله‌گن!

قیزیغی شو که، ایلگری أیتیب اۆتیلگن بۆم-بۆش بۆلگن چۆلنی هم "مکان" قورووچی "اینجو" اوزاقنی کۆزلب، غمینی ییگن. بلکه ییللر اۆتیب او ییرلرده آدملر اۆتراقله‌شیب، کیین مکتب تأسیس ایتیلر یا هیچ بۆلمه گنده، بیزلردیک اۆتگن-قَیتگن آدملر ضرورتلرینی رفع قیلر، دیگن خیال بیلن آلدیندن شینم، چیرایلی و پخته "مکان"لرنی قوریب قۆیگن!

درواقع، مکان قورووچی "اینجو" مکتب بار-یۆقلیگی، تأسیس ایتیلیش یا ایتیلمسلیگی‌گه قره‌مه‌ی، او اۆز ایشینی بجریب، مکانلرنی قوریب، کته پوللرنی چۆنتگی‌گه اوریب کیتگن، خلاص!

ایندی بلکه بو عجایب ایش‌نینگ دلیلی و نهایت تلویزیونده‌گی کیچیک تمثیلی پارچه‌نینگ چوقور فلسفه‌سینی بیلگن دورسیز!

کابل- میزان ۱۳۸۵

www.ezgu.org

مهمل ایشله‌تیش

بای بوبه! سیزلر نیمه اوچون سۉزلشده هرنرسه‌گه بیر مهمل هم قۉشیب: "مۉتر-پۉتر"؛ "پول-مول" یا "مدیر-پودیر" دېیسیزلر؟!

اوکه‌م ناتۉغری اېشیتیب‌سیز. بیز هېچ قچان بونده‌ی دېمه‌یمیز. اونی بیران "قیشلاقی-میشلاقی" أیته‌دی!!

گرانمایه شاعر!

یازنینگ ایـنگ ایسّیق کونلریدن بیریده، دۆستلریمیزدن بیرنینگ مهمانخانه سیده معمولگه کۆره برچه دۆستلر، أینیقسه شعر و ادب مخلصلری تۆپلنگن ایدیک. مجلسده شعر یازیش و شعر اۆقیشگه اشدّی مشتاق دۆستیمیز میرزا اکه بار و مجلس اهلیگه ینگی أیتگن شعرلریدن آب و تابی بیلن اۆقیب بېرماقده ایدی.

شونده میزبان هزل یوزه سیدن: میرزا اکه، شعر اۆقیش نینگ اۆزیدن مخصوص اصول و یۆریغی بۆله دی. اگر شاعر اۆز شعرلرینی بوتون احساسی، یوز–کوزی ایما–اشاره لری و بدن حرکتی و پېچ و تابی بیلن بیرگه مخصوص آهنگده اۆقیسه، تینگلاوچیلرگه یخشی تأثیر قیله‌دی، دېدی!

میرزا اکه بو سۆزنی ایشیتگچ، "کرگه ایشیتتیر، کۆرگه توتتیر!" دېگنلریدېک، درّاو بوتون احساس و بدن حرکتلری بیلن شعرلرینی اۆقیی باشله دی. آز مدتدن سۆنگ میرزا اکه شونچه احساساتگه بېریلیب هیجانلندی که، اۆرنیدن نیم خېز–نیم خېز توریب، اۆلتیریب،

قۉلینی سیلتب، کۉزینی یومیب– آچیب، قاشینی قاقیب شعر اۉقیشگه دوام ایتدی. بوتون مجلس اهلی مراق بیلن میرزا اکه‌نینگ حسیاتگه بېریلیب، هیجانلی اۉقی‌یاتگن هر بیر مصرع‌سینی ایشیتیب تورگن بیر پَیتده، کوتیلمه گنده میرزا اکه "واخ!" دېب بیردن اۉزیدن کېتیب ییقیلدی.

برچه مجلس اهلی تشویش‌گه توشیب: هی، میرزا اکه! سیزگه نیمه بۉلدی؟ کۉزینگیزنی آچینگ! دېب او کیشینی هرقنچه ته–ته‌لب، یوزلریگه استه–استه اورسه‌لر هم، میرزا اکه حالگه کېلمه‌دی. بیر کیشی یوزیگه آزگینه سوو سپپدی؛ ینه بیری بیرآز لیمونی شربت قیلیب آغزیگه قویدی؛ کیم دیر قۉل–ایاقلرینی آوقه‌لب توردی....

نهایت، بیر نېچه دقیقه دن سۉنگ، میرزا اکه آزگینه کۉزینی آچیب، هۉشیگه کېلدی. بیراق سۉزلشگه مداری بۉلمه‌دی. او، یانیده تشویش و اضطراب بیلن تیکیلیب تورگن بیز اۉرتاقلرگه، زۉرغه قۉل اشاره‌سی بیلن اونی اویگه جۉنه‌تیشیمیزنی بیلدیردی.

شونده، میزبان دۉستیمیز و باشقه اۉرتاقلر درّاو بیر تاکسی چقیریب، میرزا اکه‌نی اویی‌گه ییباردیلر....

شو بیلن بیر هفته–اۉن کون میرزا اکه اویدن چیقمه‌ی، درکسیز یۉقالیب قالدی. بیر هفته–اۉن کون اۉتیب، بیر کونی حالیگی میزبان

www.ezgu.org

دۆستیمیزنینگ اېشیگی نی کیم دیر تقّیله تیبدی. او اېسه چیقیب قره سه، اېشیک آلدیده میرزا اکه عصاگه سویه نیب تورگن اېمیش. سلاملش و حال–احوال سۆره شگندن سۆنگ، دۆستیمیز میرزا اکه نی مهمانخانه گه باشلبدی. میرزا اکه اېسه هینقیللب، چته ناق یوریب مهمانخانه‌گه کیریب اۆلتیریبدی.

شونده میزبان میرزا اکه‌دن:

میرزا اکه، اۆشه کونی سیزگه نیمه بۆلدی؟ بیردنیگه هۆشینگیزدن کېتیب، ییقیلیب قالدینگیز. حالی نیمه اوچون عصا آلیب، چته‌ناق یوریب‌سیز؟ دېب سۆره‌بدی.

میرزا اکه دېبدی:

اي دۆستیم، اصلیده مېن سیزنینگ قۆلینگیزدن شو کۆیگه توشدیم. نیمه اوچون دېسنگیز، اۆشه کونی سیز، کیشی شعرنی احساس، هیجان و بدن حرکتلری بیلن بیرگه اۆقیسه، تینگلاوچیلرگه کۆپراق تأثیر قیله دی، دېدینگیز. مېن ساده هم شونداق قیلدیم. هیجانله‌نیب نیم‌خېز بۆلیب، اۆلتیریب شعر اۆقیگنیمده مایه‌لریم تگیمده قالیب، هۆشدن کېتیب من. منه حالی هم شیش و آغریغیدن یخشی یورالمه‌ی‌من!

میزبان دۆستیمیز اېسه میرزا اکه نینگ سۆزلرینی اېشیتیب،

www.ezgu.org

کولیم‌سیره‌ب:

میرزا اکه، عبید زاکانی نینگ "زمستان آب بینی و تابستان خایهٔ دراز" دېگنی بؤلیبدی! سیز قیغورمنگ، اېندی بؤلر ایش بؤلیبدی. لېکن بوندن بویان، سیز "شاعرِ گرانمایه!" بؤلدینگیز، دېبدی!!

میرزا اکه ساغه ییب، آلدینگیدن هم چقّانراق یوره‌دیگن بؤلگن بؤلسه هم، بیراق هزلچی دؤستیمیز قؤیگن لقبدن قوتیلالمه، همان "گرانمایه شاعر!" دېب أیتیلیب کېلماقده. گاهیده بیرار جایده اصل واقعه دن خبرسیز کیشی باشقه بیرار آدمنی تعریفلب یا که حرمت یوزه سیدن "گرانمایه شاعر"، دېب قالسه بار می؟ واقعه دن خبردار کیشیلر درّاو بیر–بیرلریگه کولیم‌سیره‌ب باقیب قؤیه‌دیلر یا او کیشیگه اعتراض بیلدیریب: بیزده فقط بیر "گرانمایه شاعر" بار، او هم بؤلسه البته آسانلیکچه بو عنوانگه اېریشمه گن، دېب میرزا اکه نی کؤرسه‌ته‌دیلر!

سرپل–یاز، ۱۳۸۴

www.ezgu.org

شعری معمالر

میرزا اکه شعریت عالمیده دایم اینتیلیب سَیر اېتووچی و بویوک دېنگیزده اېسه همیشه سوزیب یورووچی کیشی دیر. شو باعث، او کېچه-یو کوندوز تورلی شعرلر أیتیب، اۉزی‌نینگ طبعی‌نی صیقل بېرر و شعري اشتیاقی‌نی بیرآز بۉلسه هم قاندیریب یورر اېدی.

بیرکونی ادبي اۉلتیریشلریمیزدن بیریده، نوایی نینگ معماگه قیزیقیشی و معما أیته آلمه گن و معمانی یېچالمه گن کیشیلر اونینگ دورده و مجلسلریگه کیرالمه گنی حقیده گپیریلدی و مثاللر اۉقیلدی. شوکوندن باشلب، میرزا اکه هم شعریت نینگ انه شو قیین و چیگل ژانری، یعنی معماگه میل و مراق تاپیب قالیب، کۉپلب معما یازه باشلەدی.

بیرکونی بیز اۉرتاقلریگه بو حقده خوشخبر بېریب، گلگی (نوبتده گی) ادبي اۉلتیریشیمیزده معمالریمدن اۉقیب بېره من، دېب أیتدی. بیز اېسه، بو گَل ینه میرزا اکه‌دن قنده‌ی قیزیقرلی نرسه‌لر اېشیتر اېکنمیز، دېب صبرسیزلیک بیلن اۉشه کوننی کوتیب توردیک!

نهایت، ادبي ییغین کونی هم یېتیب قالدی. شعر و ادبیاتگه

www.ezgu.org

مخلص برچه اۏرتاقلر بیلگی لنگن ییرده جمع الجمع بۏلدیک. بیراق، نیگه دیر میرزا اکه‌نینگ اۏزی کیچیکیب، حالی کیلگنی‌چه یۏق ایدی. بیز ایسه، آلدیندن میرزا اکه نینگ معمالری قنداقلیگی نی بیلیب، همه‌میز اونینگ هر بیر معماسینی جدا قیین و چیگل‌دیک کۏرسه‌تیب، ییچیمی یقین و تۏغری کیله‌دیگن هیچ قنده‌ی سۏزنی أیتمسلیک و اۏزیمیزنی اته‌یلب بیلمسلیک و گۏللیککه سالیشگه قرار قیلدیک!

بیرآز مدت اۏتیب، نهایت میرزا اکه کیلیب قالدی و اوی نینگ تۏریدن اۏرین آلیب اۏلتیردی. حال–احوال سۏره‌شکندن سۏنگ ادبي بحث، یعنی میرزا اکه‌نینگ معمالرینی ایشیتیش و ییچیش باشلندی.

میرزا اکه بیرینچی معماسینی قوییده‌گیچه باشله‌دی:

"قه‌قغ له‌یدی هر پیلّه   تگـــــیده اپّاغ غلّه؟"

قنی تاپینگلر–چی! دیدی میرزا اکه.

درخت ایمس می؟

یۏق.

حوض!

یۏغ اِيٍ، بیلمه‌دینگیز. بیرآز یخشی اۏیلنگلر!

برق‌نینگ پایه‌سی می؟

یۏغ ايٍ، میه‌سیزلر!

میرزا اکه جدا قیین معما أیتیب‌سیز. آزگینه آسانراق بۏلگنده تاپر ایدیک!

www.ezgu.org

ینه بیر کیشی: میرزا اکه، بو گل اۉزینگیز بو معمانینگ ییچیمی‌نی أیتیب بېرینگ، دېب التماس قیلدی.

شونده میرزا اکه دېدی:

اې ساده‌لر، بو معمانینگ جوابی تاووق–کو!

وای میرزا صاحب، قره‌نگ تاووق شونداققینه تیلیمیزنینگ اوچیده بۉلیب، أیتالمب بیز. اونداق بۉلسه، باشقه بیرار اسانراغی نی أیتینگ–چی! دېدی دوره‌ده‌گیلردن بیری.

میرزا اکه برچه‌میزنی منت قیلیب، میه‌لرنی ایشگه تشله‌شیمیزنی تأکیدلب، ایکّینچی معماسینی بونده اۉقیدی:

"اوزون–اوزون دُملری قیپ–قیزیل دور تاجلری

تاووقلرنی باسه‌دی ، تانگده اذان أیته‌دی؟"

همه‌میز قاه–قاهلب کولیب: میرزا اکه بو معمانگیز جدا چیرایلی بۉلسه هم، انچه قیین کۉرینه‌دی، دېب هزلشدیک.

میرزا اکه: پروا قیلمنگلر، کۉشش قیلیب میه نی ایشگه تشله‌سنگلر تاپه‌سیز، دېدی غرور بیلن!

تیلفون می؟

یۉغ، کۉپ اوزاق کېتدینگیز!

تراکتور–چی!

یۉغ. سیزلرده میه دېگن نرسه‌نی اۉزی یۉق اېکن–ده!

مؤذن اېمس می؟

www.ezgu.org

آفرين! يقين بۉلدينگيز!!

مۉتر می؟

يۉق، پخمه‌لر! شونی تاپالمه‌دينگلر می. بونينگ جوابی خۉراز-کو!

همه‌ميز ميرزا اکه‌نی تحسين قيليب، معماده استعدادی بې‌نظير، دېب ينه بيرار اسان معما أيتينگ، دېب التماس قيلديک.

شونده ميرزا اکه همه‌ميزنی ملامت-سلامت قيليب، کۉرذهن و ميه‌سيز، دېب قوييده‌گی معمانی اۉقيدی:

"اوزون-اوزون قولاغی   قپ-قره دور تيِـــــاغی

ايخ! دېسنگيز يوره‌دی   اِيش دېسنگيز توره‌دی؟"

برچه ميز بو معمانی اېشيتيب، کولگودن قاتيب قالديک. ميرزا اکه نينگ کۉشش و دعوتی بيلن بيرآز تينچيب، بو قيين معما حقيده نوبيت بيلن فکريميزگه کېلگن و معما يېچيمی‌گه اصلا يقين بۉلمه‌گن نرسه‌لرنی أيته باشله‌ديک:

دريا می؟

يۉق، نيمه بۉلدی؟ همه‌نگ کۉرذهن بۉليب قالدينگلر!

بيز کۉرذهن اېمس‌ميز، سيزنينگ معمالرينگيز جدا قيين اېکن-ده!

بليق-چی؟

يۉق. بليق‌نينگ تِياغی‌نی کۉرگن می‌سيز؟!

www.ezgu.org

چومالی(مورچه)!

بیلمه‌دینگیز! چومالی‌نینگ قولاغی بار می؟!

کیم دیر بلند تاووش بیلن:

میرزا اکه اؤزینگیز ایمس‌می‌سیز؟ دیدی!!

برکه‌الله! کؤپ یقینلشدینگیز! هه، کؤشش قیلینگلر!!

همه قاه–قاه اوریب، کولگیدن ایچکلریمیز اوزیلگودیک بؤلدی.

میرزا اکه ایسه کولگیلر و هزللرنی هیچم اؤزیگه آلمه ی، برچه نی سکوت و اؤیلشگه چارلب:

قنی باشلنگلر–چی! دیدی او.

یخچال ایمس می؟

یؤق، اصلا!

چیرکت–چی!

یؤق، جدا اوزاقلشدینگیز.

میرزا اکه بو معمانگیزنی هم ییچیش علاجی بؤلمه‌دی. التماس شونینگ ییچیمی‌نی هم اؤزینگیز أیتیب بیرینگ!

اي کلته فهملر! کؤپ یقین بؤلیب تاپالمه دینگلر! بونینگ جوابی اؤزیمیزنینگ ایشک–کو!....

شونداق قیلیب، اؤشه کونی کیچقورون گچه میرزا اکه‌دن اؤنلب انه شو خیل عجایب معمالرنی ایشیتیب، اؤز ارا کیلیشیلگن حالده اولرنینگ بیرارته‌سینی هم ییچیش گه موفق بؤلالمه ی، اویلریمیزگه

www.ezgu.org

جۉنه دیک! میرزا اکه بۉلسه، اۉزی نینگ معمالریگه فخرله نیب، استعدادیدن ممنون بۉلیب اوییگه کېتدی!

آنه تیلنی اونوتمنگ!

تۉره قُول خان! سیز و خاتیننگیزنینگ یېتّی پشتلرینگیز اۉزبېک بۉله‌توریب، نیمه اوچون اویده دری گپیریب، برچه باله‌لرینگیز دری‌زبان بۉلیب، اۉزبېکچه نی بیلمه یدیلر؟! سیزلر اویده باله لر بیلن اۉزبېکچه سۉزله‌گنلرینگیزده، بوکون اولر اۉز آنه تیللرینی اونوتمه‌گن بۉلر اېدیلر!

تۉره قول خان بو اچّیق، بیراق چین سۉزلرنی اۉرتاغیدن اېشیتگچ، یوره‌گیده ملي حس–تویغولری النگه آلیب، خجالتدن یوزیگه قان یوگوریب، پېشانه سیگه اېسه تېر تامچیلری پیدا بۉلدی و یانیده تورگن اۉغیللریدن بیریگه قره‌ب، جدّی آهنگده دېدی:

بهروزجان! پس از ای کۉشش کونین که به زبان مادری خود "اۉزبېکی" گپ بزنین، فهمیدی جانیم!!

www.ezgu.org

شاعرلر مطایبه‌سی

أیریم تذکره‌لر و علمي–تاریخي کتابلرده روایت قیلیشلریچه، میر علشیر نوایی نینگ دۇستی و سلطان حسین میرزا بایقرانینگ اولوغ عملدارلریدن بۇلمیش شاعر شیخیم سهیلی قوییده‌گی مطلعلی بیر شعر یازگن ایکن:

"شبِ غم گـــربـاد آهــم از جا بُرد گردون را

فرو بُرد اژدهای سیل اشکم ربع مسکون را"

سهیلی اوشبو مطلع‌نی مولانا جامی حضرتلری‌نینگ فکرینی هم بیلیش اوچون، او کیشی‌گه اۇقیب بېریبدی.

مولانا جامی بو بیتنی اېشیتیب، کولیم‌سیره‌ب سهیلی‌گه:

شیخیم، سیز شعر أیته‌سیز می یا آدم قۇرقیته‌سیز می؟ دېگن ایکن.

بونی قره‌نگ که، بېش یوز ییل اۇتیب انه شونده‌ی عجایب مطایبه بیزنینگ عصریمیزده بیرآز باشقه‌چه مضمونده قوییده گیچه تکرار بۇلگن:

www.ezgu.org

ادبي انجمنی میز رحمتلی استاد قاری محمد عظیم عظیمي توغیلگن کونینی نشانلش اوچون بیر علمي کنفرانس و مشاعره محفلی اۉتکزماقچی بۉلدی.

شونده کۉپلب شاعر و ادیبلر تامانیدن تورلی شعر و مقاله لر کېلدی. جمله‌دن شاعرلرلیککه کته دعواگرلردن "زۉرمه-زۉرکی" شاعر میرزا اکه هم مرحوم عظیمی وصفیگه أیتگن بیر شعرینی کېلتیریب، کۉزلنگن مشاعره ده اۉقیش نیتینی بیلدیردی. او کیشی أیتگن شعرنینگ مطلع‌سی شونده‌ی ایدی:

"عظیمی عجب زیبا و خوش اندام اېردیلر

قـاشلـــری کمان، کۉزلری بادام اېردیلر"

شونده، ظریف شاعرلریمیزدن بیری میرزا اکه‌گه دېدی:

میرزا اکه، بو شعرنی مرحوم عظیمی گه ایتیب سیز می یا که معشوقه‌نگیز گه؟!

کابل- حوت ۱۳۸۵

www.ezgu.org

«تیموره‌ک» قوْرقووی!

قیش فصلی و ایچکی اوروشلر اوجیگه یېتگن پیتلری ایدی. مېن و بیر گروه هنرمند دوْستلر ترمذ شهریده کنسرتلرنی اوْتکه‌زیب، مزار شریف‌نینگ "مزار هوتلی"ده اوْتراقلب، شبرغان‌گه کېتیش اوچون طیاره یا که نظامی قطارنی کوتیب یاتگن ایدیک.

او پَیتلرده ییر یوْللری ارقه‌لی شهرلر ارا سفر قیلیش دولت کارمندلری، أینیقسه بیزلردیک فرهنگ و هنر اهلی اوچون اوْته خوفلی بوْلیب، حیات بیلن اوْینش ایدی. چونکه دولت مخالفلری، دولت اداره‌لری یا که معارف، فرهنگ و هنر ساحه‌لریده خدمت قیلیب یورگنلرنی "کمونیست" و "کافر"، دېب درّاو اوْلدیریب یېبارر ایدیلر. قره‌نگ که بیزنینگ اره‌میزده اولر تاماندن حتی "اعدام"گه محکوم ایتیلگن آوازخوان و سازچیلر هم بار ایدی! بونده‌ی مشئوم زمانده بیلیم، فرهنگ و هنر ساحه‌سیده‌گی کوْپلب گناهسیز استعدادلر جهالت و یاووزلیک قربانی بوْلدیلر.

قیسقه‌سی شو که او پَیتلرده، أینیقسه مزارشریف و شبرغان

www.ezgu.org

شهرلری اره‌سیده‌گی یۉل‌نینگ "تېمورک" دېگن قیشلاغیدن اۉتیش حتی نظامي قطارلر اوچون هم جوده قیین بۉلیب، او یېردن اوروشسیز و تلفاتسیز اۉتیش امکانی یۉق ایدی. بو "تېمورک" دېگن یېرده قوراللنگن آدملر تامانیدن اۉنلب گناهسیز کیشیلر اۉلدیریلیب یا که مۉتردن توشیریلیب، تورلی عذاب–آزارلرنی کۉرگندن سۉنگ، کتّه مبلغ جریمه عوضیگه قۉییب ییباریلگن ایدیلر.

هه، بیز ایسه "تېمورک" قۉرقوویدن قریب ایکّی هفته‌دن بېری قیش‌نینگ قهره‌تان ساووق کونلریگه ناچار چیده‌ب، هوتلده یاتگن ایدیک. انه شونده‌ی آغیر بیر پَیتده، شاعر اۉرتاغیمیز میرزا اکه قیسی بیر یوموش بیلن مزارشریف گه کېلگن ایکن. او بیزنی هوتلده ایکنیمیزدن خبر تاپیب، کۉرگنی هوتلگه کېلدی. حال–احوال سۉره‌شیب، تورلی شعري و ادبي همده سفر خاطره‌لری حقیده صحبتلر قیلگندن سۉنگ، توستدن میرزا اکه:

نیمه اوچون همه‌نگ شونده‌ی ساووقده بو یېرده یاتیب سیزلر؟ دېب سۉره‌دی.

مېن ایسه:

میرزا اکه، تېمورک دن قۉرقیب، طیاره یا که قطارنی کوتیب یاتیبمیز! دېب جواب بېردیم.

تېمورکدن نیمه دېب قۉرقه‌سیزلر؟! قۉرقمنگلر! اگر سۉزیم‌نی اېشیتیب، مېن قیله دیگن ایشگه عمل قیلسنگیز، تېمورکدن جدا اسانگینه اۉته‌سیزلر، دېدی میرزا اکه.

همه میز مسافرلیک و قیش نینگ ساووق کونلریدن بېزیب یاتگنیمیز اوچون درّاو بیر آواز بیلن او کیشیدن: میرزا اکه، او قنداق آسان یۉل؟ سیز هرگَل او یېردن اۉتگنینگیزده نیمه قیله‌سیز؟ دېب ذوقله‌نیب سۉره‌دیک.

جیم بۉلیب اېشیتینگلر! آسان یۉلی شوکه، اول همه‌نگ یخشیلب محکم طهارت قیله سیز. کېین یۉلگه چیقیب، یۉل بۉیی "آیت‌الکرسی"نی اوچ قتله اۉقیب، اۉزینگیزگه چوفله یسیز، بۉلدی. خدا خواهلسه اېسان–امان کۉزنی یومیب آچکونچه، قره ب سیز که تېمورکدن اۉتیب‌سیزلر!

مېن اېسه باشقه‌لردن پېشدستلیک قیلیب:

میرزا اکه گپینگیز تۉغری–کو یه، بشرطی که تېکورککه یېتگونچه قۉرقوودن طهارتیمیزنی سقلب تورالسک، دېدیم!!

مزارشریف–جدی، ۱۳۸۴

www.ezgu.org

یادداشت‌لر ماجراسی!

یادداشتلر هم انسانلر تورموشیده کتّه رول اۉینه‌یدی. هر بیریمیز کونیده بیرنېچیته یادداشت آلیب اۉقیمیز یا که اۉزیمیز باشقه‌لرگه یازه‌میز.

یادداشتلر هم خیل مه-خیل بۉلیب، تورلی آدملر تامانیدن یازیله‌دی. شونده‌ی یادداشتلر بار که "تاش‌نینگ اوستیگه قۉی‌سنگیز، تاشنی اېریته‌دی!" بونده‌ی یادداشتلر تېگیشلی آدملرنینگ سرنوشتی‌گه کېسکین ایجابي یا سلبی تأثیر کۉرسه‌ته‌دی. بو تور یادداشتلر، یوقاری عملدارلر و کوچلی آدملر تامانیدن یازیلگن بۉله دی. باشقه بیر تور یادداشتلر، کیشیلرنی پولگه اېگه قیلیشی ممکن. اولرنی "حواله" دېیدیلر. ینه بیری اۉقیگن انسان‌نینگ یوره‌گینی لرزه‌گه تشله یدی! بونده‌ی یادداشتلرنی سېویشگن انسانلر یازیب، بیر-بیرلریگه ییباره‌دیلر. بیر خیل یادداشتلر هم بار که آدملرنینگ چۉنتگینی بۉشه‌ته‌دی! هه، بو یادداشتلر رۉزگار اوچون کېره‌کلی نرسه‌لرنی ساتیب آلماق اوچون توزیلگن بۉله‌دی.

تورموشیمیزده یادداشتلر قنچه‌لیک مهم یا ضرور بۆلگنلیگی، یوقاریده‌گی مثاللردن یقّال بیلینیب توریبدی.

مېن یاشیم کېتگنلیگیدن می یا که شرایط تأثیریدن می، حافظه‌م اونچه‌لیک یخشی ایشله‌مه‌یدی. شو باعث، عیالیم دایم هر بیر ایشده، أینیقسه بازار–آچار ایشلریده برچه قیلینه‌دیگن ایشلر و ساتیب آلینه‌دیگن نرسه‌لرنی لیست قیلیب، یادداشت یازیب بېره‌دی. بو نرسه مدتلردن بېری تکرارله‌نیب، اېندی بۆلسه یادداشت یازیش او بېچاره‌گه دایمي عادت بۆلیب قالگن!

خاتینیم اېندی یکه مېن اېمس، بلکه اۆغیل–قیزلریمیزگه هم تورلی یادداشتلر یازیب، قیلینه‌جک ایشلرنی بویوره‌دی!

بو یادداشتبازلیکلر جریانیده عجایب کولگیلی یا که ناقوله ی واقعه‌لر هم یوز بېریب توره‌دی. جمله‌دن بیرکونی رۆزگارگه کېره ک نرسه لرنی بازاردن ساتیب آلیش اوچون خاتینیم قوییده گی لیستنی توزیب بېردی:

۱. جوگاری یاغی– ۱ قوطی

۲. قیزیل لوبیا– ۲ کیلو

۳. قورروق سوت– ۱کیلو

www.ezgu.org

۴. قیزیل مه‌یز- 1کیلو

۵. آق سان- ۴ متر

۶. باله‌لر اسپرینی- ۱ تخته

۷. ترکاری- بیر-بیر دسته

۸. شکر- ۳ کیلو

۹. آلمه- ۲ کیلو

۱۰. گروپ (۱۰۰ شمع)- ۲ دانه

مېن ایسه بازارگه باریب، دوکان مه-دکان قنچه یوریب، یانیمده‌گی یادداشت یوزه‌سیدن دقت بیلن سودالرنی قوییده‌گیچه آلیب، اویگه کېلیبمن:

۱. وطني برنج- ۲۵ کیلو

۲. کته نخود- ۲ کیلو

3. اِسپَلاق- ۴ کیلو

۴. آش توزی- ۳ کیلو

۵. لاشتیک- ۶ متر

www.ezgu.org

۶. کلچه- ۱ کیلو

۷. پیچتاب- بیر دانه

۸. اصل گوگرد- ۲ درجن

۹. یخشی پخته- ۵ کیلو

۱۰. خالدار کیله- بیر درجن.

چرچب-هاریب بازاردن کېلیب، سودالرنی بیرین-کېتین اویگه آلیب کیردیم. اولرنی جایلشتیریش اوچون خاتین نی چقیردیم. خاتین کېلیب، سودالرنی کۉرگچ:

وای، نیمه‌لر کېلتیریب‌سیز، دېب کۉزی حیرتدن تۉرتته بۉلدی!

مېن اېسه:

نیمه بۉلدی، اجنه-مجنه کۉردینگیز می؟! بولرنینگ برچه سینی اۉز قۉلینگیز بیلن یازیلگن یادداشتینگیز یوزیدن بازاردن کېلتیردیم، دېدیم.

نیمه، قیسی یادداشت؟! مېن قچان سیزگه برنج یا که بیر قۉچاق اسپلاق، دېگن اېدیم؟!

www.ezgu.org

بیلمه‌دیم، نیمه‌یی که یادداشتده یازیلگن ایدی، اۋشه‌نی ساتیب آلدیم–ده!

وی سیز قوریمنگ، ای! بو سودالرنی بیر آی آلدین کېلتیرگن ایدینگیز–کو! قنی جوگاری یاغی؛ قنی سوت، لوبیا، ایپ و گروپلر؟!

اولیده خاتینیم مېن بیلن هزل قیله‌دی، دېب اۋیله‌دیم. بیراق یۋق، او چیندن هم جدّی طرزده مېنگه سۆزله یاتگنینی سېزدیم. چونکه، کېلتیرگن سودالریم نینگ برچه سینی حقیقتده هم بیر آی بورون اۋزیم بازاردن کېلتیرگنیم ایندی ایسیم‌گه توشدی!

بونی قره‌نگ که، خاتینیم بېرگن سۆنگگی یادداشت قاغازنی مېن ایسی کېتگن، ساچیمنی تره‌یاتگنده آیینه‌نینگ آلدیده اونوتیب، تۆغری بازارگه گېتیب من و او یېرده چۆنتگیم ده قالگن بیر آی بورونغی یادداشتنی چیقه‌ریب، اونینگ یوزیدن سودالرنی آلگن ایکن‌من!

نه چاره، "باشگه توشگننی، کۆز ترتر" دېگنلری کبی گناه قیلگن باله‌دیک بۆزه‌ریب توریب، حقلی خاتینیم‌نینگ برچه منت و طعنه‌لرینی جیم ایشیتیب توریشدن اۆزگه علاجیم یۆق ایدی! بیراق بوندن بویان، هر بیر یادداشتنی سودا ایشی توگه‌ گندن سۆنگ، خودبی مهم بیر محرم یادداشت اۆقیلگندن سۆنگ کویدیریلگنی کبی، مېن هم کویدیریب، کولینی یۆق قیلیب تشله‌شیم کېره‌کلیگی‌نی بیلیب آلدیم!

www.ezgu.org

تیغ‌بندلیک!

ایچکی اوروشلر پَیتیده قوماندانچه‌لردن بیری بیرآز ساوغاتلرنی آلیب، دَم و دعاسی مشهور بۆلگن و تیغ‌بندلیک قیلیشده اوزاق–یاووق قیشلاقلرده دانگ تره تگن بیر دعاخوان ملا قاشیگه باریبدی. قوماندانچه، ساوغاتلرنی ملا حضوریگه پیشکش قیلیب:

تقصیر، سیزنینگ دعا و تعویذینگیز آوازه‌سینی کۆپ اېشیتگن‌من. منه، بیز خدا یۆلیگه اوروشیب، جهاد قیلیب یوریب بیز! اۆق کار قیلمسلیک اوچون مېنی یخشیلب اۆقیب، بیرار تیغ بند تعویذ هم بېرسنگیز، دېب حضورینگیزگه کېلدیم، دېبدی.

ملا اېسه ساوغاتلرنی خرسنچیلیک بیلن آلیب، قوماندانچه نی یخشیلب اۆقیبدی و بیرته اوزون تعویذ هم بېریب، بونی دایم بۆیېنینگیزگه تاقیب یورسنگیز، انشاءالله اۆقدن امان قاله‌سیز، دېبدی!

قوماندانچه جدا قوونیب، ملاگه ینه بیر مقدار پول هم بېریب جۆنب کېتیبدی. ا.. شوندن سۆنگ، دینیقسه تیغ‌بندلیک تعویذینی بۆینی‌گه تاققندن کېین ایلگریدن هم بیر نېچه برابر کۆپراق باتور و

www.ezgu.org

ددیل بۋلیب، هرقنداق اوروش جبهه‌لریده قۋرقمسدن اوروشه بېریبدی.

کونلردن بیرکون جبهه‌ده قتبیق بیر اوروش و آتیشمه چاغیده، بو قوماندانچه گه کوتیلمه گنده اوزاقدن بیر اۋق کېلیب، بېلیدن قوییی جنسی اعضالریگه تېگیب، قتّیق یره لنتیریبدی. قوماندانچه ابِسه عسکرلری یاردمیده زۋرغه اوروش معرکه‌سیدن جان سقلب، اۋزینی چیقه‌ریب اویی‌گه کېلیبدی.

اویده قوماندانچه دردن تۋلغه‌نیب، یېر و کۋککه نفرینلر أیتیب، غضب اوستیده ایکّی نفر جنگچی‌سینی تیغ‌بند قیلگن ملاگه باریب، اونی تېزده الیب کېلینگلر، دېب بویوریبدی.

بیر پسدن سۋنگ، ملانی قوماندانچه حضوریگه حاضر قیلیبدیلر. شونده، قوماندان ملاگه اچّیق و غضب بیلن:

بو قنده‌ی تیغ‌بندلیک ابِدی؟! اۋق تېگیب، بېلیمدن قوییی نی ایشدن چیقردی–کو! دېبدی.

شونده عاقبتی ایلگریدن بیلگن زیرک ملا هم بۋش کېلمه‌ی، قوماندانچه‌گه:

قوماندان صاحب، مېن بېلینگیزدن یوقاری‌سینی "تیغ‌بند" قیلگن ابدیم، دېب جواب بېریدی!!....

سرپل– یاز فصلی، ۱۳۸۴

www.ezgu.org

تاقی لر المه شووی!

ایچکی اوروشلر اوجیگه چیقیب، کېسکین توس آلدی و نهایت، بیزنینگ شهریمیز هم دولت مخالفلری(مجاهدلر) قۉلیگه اۉتدی. دولت قوتلری ارقه گه چېکینیب، شهر و بیز شهرلیکلرنی تشلب قاچدیلر. شونده، دولتده ایشله یدیگن کیشیلر جان سقلش اوچون هریاققه قاچیب، بېرکینیب، ترقلدیلر.

اۉشه پَیتلرده مېن شهر مکتبلری نینگ بیریده معلم ایدیم و بېچاره معلملرنینگ جانی، "کافر" و "کافر تربیه‌لاوچی" تمغاسی طفیلی برچه دن کۉره کۉپراق خوف آستیده ایدی. شو باعث، مېن هم جان سقلب قالیش اوچون باغیمیز جایلشگن شهردن تشقری قیشلاققه قاچیب باریب، باغبانیمیزگه پناه ایلتدیم و کېله‌جک نیمه بۉلر ایکن، دیب تشویش و اضطراب بیلن اۉشه یېرده یَشب توردیم.

اویده‌گیلر، محله و اداره‌لرده برچه قوم–قریندا‌شلر و خلص تانیش –بیلیشلریم، جمله دن باغبانیمیز هم دایم مېنی "معلم صاحب!" قیلر ایدیلر. شو باعث، بو حساس و قلتیس وضعیتنی نظرده توتیب، باغبانیمیزگه:

بوندن بویان، أینیقسه مجاهدلر کېلگنده هوش قیلینگ مېنی هیچ قچان "معلم صاحب!" دېب خطاب قیلمنگ، دېب تأکیدله‌دیم.

بیراق، بو نرسه‌گه رعایت قیلیش و دایم مېنی "معلم صاحب!" دېب ذهنی اۉرگه‌نیب، تیلی قاتیب قالگن بېچراه باغبانیمیزگه جدا قیین کېچدی. چونکه یاشی مېندن نېچه برابر بۉلگن قرّی باغبان، یاش خۉجه‌یینی نی "آهای!" یا "اي!" و یا "اوکه!" یا "اکه!" دېیش‌گه اصلا تیلی بارمس و یوزی بۉلمس ایدی. لېکن نه چاره، مهمانی‌نینگ جانینی اسره‌ب قالیش اوچون اۉرگه‌نیش‌گه اینتیلر ایدی.

بیر نېچه کون اۉتیب، مجاهدلر بو قیشلاقنی هم تېکشیرر ایکنلر، دېگن آوازه قیشلاقده ترقلدی!

شونده مېن بو گپنی اېشیتیب، ینه تشویش‌گه توشیب، تینچیم بوزیلدی. بونی قره نگ که، باشیمگه کییب یورگن تومارچه گل زر تاقیّم گه اۉشه ییلی رسم(مود) بۉلیب قالگن **"یشه‌سین ثور انقلابی قوماندانی!"** دېگن شعار تیکیلگن ایکن! مجاهدلر کېلیب بونی کۉرسه‌لر، اۉلیشیم البته که حتمی ایدی!

بو نرسه تشویش و قۉرقوویم نی ایکّی برابر قیلدی و بوندن قوتیلیش چاره‌سینی ایزله‌ی باشله‌دیم. تاقی‌نی بیرار یاققه اولاقتیریب تشله‌ی، دېسم علاجیم یوٓق ایدی. چونکه مجاهدلر آلدیده باش یلنگ

www.ezgu.org

کؤرینیش ناقوله‌ی و خوفلی اېدی! باشقه بیر تاقی یا کلاه و یا باش کییمی هم اؤشه پِیت مېنده یؤق اېدی. انچه باش قاتیریشدن سؤنگ، نهایت اؤزیمچه معقول بیر یؤلنی اؤیلب تاپدیم. یعنی اگر تاقیم نی باغبانیمیز تاقی‌سی بیلن المشسم، بو مخمصه‌دن آسانگینه قوتیله‌من و باغبانیمیزگه هم مجاهدلر اونچه‌لیک اعتبار بیرمه‌یدیلر، دېب اؤیله‌دیم.

شو نیت بیلن باغبانگه ینگی تاقیم نی مقتب، اونینگ تاقی سی بیلن المه شیش نیتیم بارلیگینی اونگه أیتدیم. اصل گپدن خبرسیز بېچاره باغبان، هرقنچه: مېنینگ تاقیم اېسکی، چیرایلی اېمس، سیزگه مناسب کؤرینمه یدی، دېسه هم مېن کؤنمه دیم. نهایت، اونی اوشبو معامله‌گه بیر عمللب کؤندیردیم.

بېچاره باغبان یوره‌گی بؤلر–بؤلمس سله‌سینی آچیب، تاقی‌سینی مېنگه بېردی و مېن اېسه اؤزیم‌نیکینی اونگه بېردیم. بو معامله‌دن ایچ –ایچیمدن نهایت راضی و خرسند بؤلدیم!

بیله‌سیز می بو یاغی نیمه بؤلدی؟

هه، باغبان‌نینگ تاقی‌سینی آلیب اېندی باشیمگه قؤیه‌ی، دېب قره سم، اونینگ تاقی سی نینگ تېگره گیده "**یشه سین خلق بویوک رهبری!**" دېگن شعار تیکیلگن اېکن!!....

سرپل– یاز، ۱۳۸۴

www.ezgu.org

آته‌م‌گه آلیب باره‌من!

بیر کیشی رمضان آییده ایرته‌لب تۉقّوز–اۉن یاشلی اۉغلی‌گه پول بېریب، دوکاندن کنجد حلوا کېلتیریشنی بویوریبدی.

اۉغلی ایسه باریب دوکاندارگه پولنی بېریب، کنجد حلوا بېرینگ، دېیبدی.

شونده دوکاندار اونگه اچّیق بیلن قره‌ب دېبدی:

کتّه–متّه آدم بۉلیب، اویالمه‌ی‌سن می رۉزه‌نی یېیسن؟

یۉغ اِیِ عمکی، نیمه دېیسیز؟! بونی آته‌مگه آلیب باره‌من، دېب جواب بېریبدی!

www.ezgu.org

ایکّی مخروط، بیر استوانه!

بیرکونی میرزا اکه اۉزی أیتگن شعرلریدن تۉله بیر کتابچه نی مېنگه تاپشیریب، اونده گی یازیلگن شعرلر قیسی قالب یا ژانرلرده یازیلگن‌لیگینی معلوم قیلیب بېریشیم‌نی التماس قیلدی.

مېن اېسه اویگه باریب، کېچه سی کتابچه نی ورقلب قره ب چیقسم، میرزا اکه أیتگن شعرلرنینگ بیرارته‌سی هم شعرنینگ غزل، رباعی، مخمس، مسدس، .... سینگری معمول ژانرلر یا سبزمن، اۉلنگ، یار–یار، ... سینگری عنعنوي و فولکلوري وزنلر و قالبلرگه اصلا اۉشه‌مس و هېچ قنده‌ی عروض وزنلریگه هم تۉغری کېلمس اېدی! شو باعث، مېن هزل یوزه‌سیدن میرزا اکه‌نینگ هر بیر پرچه شعری یانیده کُره، مخروط، مثلث، منفرج الزاویه، مختلف الاضلاع، استوانه، ... سینگری هندسي اتمه(اصطلاح) سۉزلرنی یازیب، اېرته‌سی کتابچه‌نی میرزا اکه‌گه قَیته‌ریب بېردیم!

بیر هفته– اۉن کون اۉتیب، بیرکونی اېرته‌لب تانگ وقتیده حویلیمیز اېشیگی‌نی کیم دیر تقّیللتدی. تانگده بونده‌ی وقتلی کیم

www.ezgu.org

ایکن، قوم–قریندا‌شلردن بیرگه خدا قیلمه‌سین بیرار یامان حادثه یا مصیبت یوز بیردی میکن، دیب شاشه–پیشه اۉرنیمدن توردیم و ایشیک تامان یوگوردیم. ایشیکنی آچیب قره‌سم، ایشیک آلدیده میرزا اکه بیر نیچه ورق قاغازنی قۉلیده توتیب تورگن ایکن. میرزا اکه بیلن تیز کۉروشیب، حال–احوال سۉره‌شگندن سۉنگ:

هه میرزا اکه! بونداق وقت تانگ سحرده اویدن چیقیب سیز، خیریت می اۉزی؟! دیب سۉره‌دیم، او کیشیدن تشویش و اضطرابدن تۉله آهنگ بیلن.

میرزا اکه: هه خیریت، دیب اۉته ذوق و ممنونیت بیلن:

معلم صاحب، شو هفته ده مین ایکی مخروط و بیر استوانه أیتدیم، دیب قاغازلرینی مینگه اوزه‌تدی!

بونی قره نگ که بیچاره میرزا اکه انچه اۉیلب، باش قاتیریب، مین هزل یوزه‌سیدن اونینگ شعرلریدن بیریگه "مخروط" و باشقه‌سیگه "استوانه" دیب یازیب قۉیگن شعرلرگه اۉخشه‌تیب، شعر یازگن ایکن!!

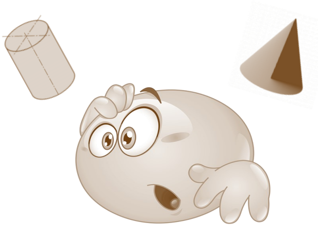

www.ezgu.org

باله کیم نیکی؟!

روایت قیلیشلریچه، بیر کیشی بیر عده لرگه "لیلی" حقیده به تفصیل سۉزلب بېریبدی. کېین آدملردن بیری حکایه نی باشدن- ایاغیگچه اېشیتیب، کلته‌فهملیگی اوچون توشینه‌آلمه‌ی: "لیلی اېرککک میدی یا عیال؟" دېب سۉره‌گن اېکن!!

بو واقعه آدملر اره سیده "مثَل"گه أیله نیب، جوده کۉپ ایشله تیله دی. بونی قره نگ که بو واقعه زمانوي شکلده هم قوییده‌گیچه تکرارلنگن:

پارلمان مجلسلری نینگ کمیسیونلریدن بیریده "باله لر حقوقی" مسأله سی بۉییچه جلسه قیلینیب، آجندا حقیده وکیللر ایکّی کون بحث و مناظره قیلیب اېمیشلر. أینیقسه، اۉلکه‌میزده بیچاره معصوم باله‌لرگه تورلی ستملر بۉلیب، اولر برچه انساني حقلریدن محروم اېکنلیکلری و دولت‌نینگ پرواسیزلیگی قتّیق تنقید قیلینیبدی.

بحثلر توگه گندن سۉنگ، بیر ژورنالیست وکیللردن بیریدن سۉره‌بدی:

– وکیل صاحب! "باله‌لر حقوقی" باره‌سیده نیمه دېیسز؟

وکیل صاحب حیرت بیلن:

– مېن شو ایکی کون بحثلرده، باله کیم‌نیکی‌لیگینی بیلالمه‌دیم، دېب جواب بېرگن اېکن!!

www.ezgu.org

دعای خیر!

قریندا‌شلریمیزدن بیری وفات ایتیب، دفن مراسمیده اشتراک ایتیش ایتیش اوچون باشقه‌لر بیلن قبرستانگه باردیک. عادتگه کۉره مسجد امامی میتنی کۉمیش جریانیده قرآن کریم‌دن تلاوت قیلماقده ایدی. دفن مراسمی توگب، شو بیلن بیرگه تلاوت هم توگه‌دی. کیین، امام مرحوم نینگ روحی شاد و جایی فردوس برین بۉلسین! دیب دعا قیلدی.

معمولگه کۉره محله آقسقالی، برچه اشتراکچیلرگه بیر دعا قیلینگ، دیب أیتدی.

امام قۉل کۉته ریب، خداوندن ازاوق–یقیندن غمشریکلیک بیلدیریب کیلگن برچه برادرلریمیزنی ساغ–سلامت سقلب، ایشلریگه آمدلر بیرسین! دیب دعا قیلدی.

شو پَیتده، توستدن ارقه‌دن کیم‌دیر، قبرکن برادرلریمیز شوکون جوده محنت چیکدیلر. شولرگه هم بیر دعای خیر قیلینگ، دیب التماس قیلدی.

شونده، امام ینه قۉل کۉته‌ریب:

خداوند شو قبرکن برادرلریمیزنی هم ساغ–امان سقلب، کسب و کارلریگه برکات بیرسین! دیب دعا قیلدی!!

www.ezgu.org

محمد کریم ذره عظیمی اۋغلی محمد حلیم یارقین هجری ۱۳۲۹ ییلی سرپل ولایتی مرکزی سرپل شهریده توغیلگن. او، لیسه دورینی هرات و کابل دارالمعلمین‌لریده توگه‌تیب، هجري ۱۳۵۴ ییلی کابل بیلیم یورتی، طبیعي بیلیم‌لر فاکولته‌سی‌نینگ فیزیک بۉلیمی‌دن دیپلوم آلدی.

او، چمه‌سی ۴۰ ییل‌دن آشه اۉزبېک فولکلوری، ادبیاتی، تیلی، مدنیتی همده طنز بۉییچه قلم تېبره‌تیب کېلماقده.

اونینگ علمي-تحقیقي اثرلری افغانستان، اۉزبېکستان، ایران و ترکیه ده باسیلیب چیققن. افغانستان، اۉزبېکستان و ایران اۉلکه‌لریدن علمي-ادبي ساورین‌لر آلگن.

حلیم یارقین‌نینگ باسیلیب چیققن طنز کتابلری:

۱ . وکالت دغدغه‌لری(اۉزبېکچه)!، کابل: ۱۳۸۶ .

۲. ینگی رئیس هم کېلدی! (اۉزبېکچه)، کابل: ۱۳۸۶ .

۳. بیز اعلانلر تخته‌سی‌میز!، کابل: ۱۳۸۶ .

۴. ده‌یدی اِیتلرکمپاینی! (اۉزبېکچه)، کابل: ۱۳۸۹ .

۵. سۉکیش هم پول بۉلر ایکن! (اۉزبېکچه)، کابل: ۱۳۸۹ .

۶. حاجی تریشر! (اۉزبېکچه)، کابل: ۱۳۹۲ .

۷. بو اۉشه بیچاره گینه!، جلال نورانی طنزلری نینگ اۉزبېکچه ترجمه سی، کابل: ۱۳۹۲ .

۸. راز تشناب‌ها(دری)، "الازهر" نشریاتی، کابل: ۱۳۹۲ .

۹. نمایش عجیب!(دری)، "الازهر" نشریاتی، کابل: ۱۳۹۲ .

۱۰. کمپاین سگ‌های ولگرد(دری)، "الازهر" نشریاتی، کابل: ۱۳۹۲ .

www.ezgu.org